

Stenogrammid

XIII Riigikogu, V Istungjärk, täiskogu korraline istung

Teisipäev, 24.01.2017, 10:00

Toimetatud

10:00 Istungi rakendamine

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Riigikogu probleemkomisjoni moodustamine riigireformi arengusuundade väljatöötamiseks" eelnõu (368 OE) esimene lugemine

2. 11:14 Erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu (325 SE) esimene lugemine

10:00 Istungi rakendamine

10:00 Aseesimees Enn Eesmaa

Tere hommikust, austatud Riigikogu! Alustame täiskogu V istungjärku 3. töönädala teisipäevast istungit. Täna on põhjust head uut eluaastat soovida Toomas Väinastele. Kas on soovi üle anda arupärimisi või seaduseelnõusid? Monika Haukanõmm.

10:00 Monika Haukanõmm

Härja juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Mul on kaheksa Vabaerakonna liikme nimel üle anda arupärimine peaminister Jüri Ratasele. See on haldusreformiga kaasnevate totruste kohta. Näiteks toome Vastseliina, kus nn vabatahtliku ühinemise tagajärjel on tekkinud hulk geograafiliselt ja ka ajalooliselt ebaloogilisi liitumisi. Vallavolikogud on teinud oma otsuseid ühelt poolt piitsa sunnil, milleks on 5000 elaniku nõue, ja teisalt prääniku sunnil, milleks on lubatud rahalised hüvitised. Me tahame peaministrilt teada, mida arvab tema kui valitsusjuht Võrumaa Vastseliina valla tulevikust. Nagu me kõik teame, Vastseliina on ajalooliselt olnud praegusest omavalitsusest oluliselt suurema kihelkonna süda. Praegusele Vastseliina vallale käib aga 5000 elaniku nõue ilmselgelt üle jõu ka siis, kui ajaloolised piirid taastada. Seda hoomates on ajaloolise kihelkonna eri osad liitunud muude ühinemispiirkondadega. Vastseliina valla võimalik liitumine Orava vallaga Põlvamaal ei päästaks ka midagi. Ilmselt ootab ees sundliitmine Võhandu vallaga, kus Vastseliina jääb ääremaaks. Esitamegi selle kohta peaministrile neli küsimust. Aitäh!

10:02 Aseesimees Enn Eesmaa

Olen Riigikogu juhatuse nimel vastu võtnud ühe arupärimise. Selle menetlemise otsustab juhatus Riigikogu kodu- ja töökorra seaduse alusel. Nüüd palun teha kohaloleku kontroll!

Kohaloleku kontroll

Istungil viibib 84 rahvasaadikut, puudub 17.

1. 10:03 Riigikogu otsuse "Riigikogu probleemkomisjoni moodustamine riigireformi arengusuundade väljatöötamiseks" eelnõu (368 OE) esimene lugemine

10:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane esimene päevakorrapunkt on Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsiooni, Eesti Keskerakonna fraktsiooni ning Isamaa ja Res Pulbica Liidu fraktsiooni esitatud Riigikogu otsuse "Riigikogu probleemkomisjoni moodustamine riigireformi arengusuundade väljatöötamiseks" eelnõu esimene lugemine. Palun algatajate nimel ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Ivari Padari!

10:04 Ivari Padar

Lugupeetud härra juhataja! Lugupeetud Riigikogu liikmed! Nagu öeldud, Sotsiaaldemokraatliku Erakonna fraktsioon, Keskerakonna fraktsioon ning Isamaa ja Res Publica Liidu fraktsioon on esitanud Riigikogu otsuse "Riigikogu probleemkomisjoni moodustamine riigireformi arengusuundade väljatöötamiseks" eelnõu. Kui rääkida lähemalt sellest võimalikust probleemkomisjonist, siis on arvestatud koosseisuga, kus kõikidest Riigikogu fraktsioonidest oleks esindatud üks liige ja üks asendusliige. Komisjoni ülesanded oleks järgmised: jälgida ning analüüsida haldusreformi ja regionaalhalduse ümberkorraldamise elluviimist ja neile seatud eesmärkide saavutamist; teha ettepanekuid avaliku võimu organisatsiooni ümberkorraldamiseks koos avaliku võimu täidetavate funktsioonide ja ülesannete ülevaatamisega; hinnata avaliku võimu organisatsiooni ümberkorraldamise eesmärgi täitmiseks läbiviidavate tegevuste mõju ja nende jätkusuutlikkust; teha ettepanekuid Riigikogule ja Vabariigi Valitsusele. Komisjonil on õigus nõuda Vabariigi Valitsuselt ja täidesaatva riigivõimu asutustelt oma tööks vajalikke andmeid, samuti nõuda Vabariigi Valitsuse liikme komisjoni istungil osalemist valitsusliikme võimkonda kuuluvate küsimuste kohta teabe saamiseks ning kutsuda komisjoni teavitamiseks ja nõustamiseks komisjoni istungile osalema valitsusasutuste ametnikke ja teisi isikuid. Komisjon esitab tegevuse lõpetamisel Riigikogule lõpparuande oma tegevusest. Komisjoni volitused kestavad XIII Riigikogu volituste lõpuni. Tänan teid tähelepanu eest!

10:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänan teid! Teile on ka küsimusi. Kalle Laanet, palun!

10:06 Kalle Laanet

Aitäh, austatud aseesimees! Hea ettekandja Ivari! Kas sa annaksid teada, kas on plaanis teha vahearuanded ja kui on, siis kuidas need võiksid välja näha?

10:06 Ivari Padar

Vahearuannete tegemist tuleb kindlasti arutada sellel võimalikul komisjonil, kes kokku tuleb. Ma usun, et võib tekkida vajadus koostada mingite tööloikude kohta ka vahearuandeid, aga kuidas täpselt ja kas üldse, seda on minul praegu raske öelda.

10:06 Aseesimees Enn Eesmaa

Madis Milling.

10:06 Madis Milling

Suur tänu, härra istungi juhataja! Hea ettekandja! Mulle meenub, et umbes aasta tagasi püüdis nüüd juba Riigikogust lahkunud Vilja Savisaar moodustada probleemkomisjoni ühe väga tõsise mure lahendamiseks. Jutt HIV ja aidsi problemaatikast. Toona jäi see ära, sest koalitsioon, kuhu kuulusid ka sotsiaaldemokraadid, leidis, et raha ei ole ja uusi probleemkomisjone moodustada ei saa. Kas nüüd on nõiaivitsa abil tekkinud oluliselt rohkem raha?

10:07 Ivari Padar

Aitäh küsimast! Kõikide analoogiliste probleemkomisjonide moodustamiseks peab olema poliitiline tahe. Kõik oleneb sellest, kas Riigikogus on selleks piisavalt poliitilist tahet või mitte. Praegusel juhul on valitsuskoalitsiooni erakonnad leidnud, et riigireformi teemade analüüsimiseks on seda komisjoni tarvis. Nii lihtne ongi.

10:07 Aseesimees Enn Eesmaa

Krista Aru, palun!

10:07 Krista Aru

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Riigikogu moodustas Arenguseire Keskuse. Kui tõsiselt te olete jõudnud läbi mõelda Arenguseire Keskuse kaasamise probleemkomisjoni töösse ja kuidas te üldse seda suhet kujunemas näete?

10:08 Ivari Padar

Aitäh küsimast! Mul on selles mõttes väga keeruline vastust anda, et ma olen praegusel juhul selle konkreetse eelnõu ettekandja. Aga kuna see teema, kõnealuse probleemkomisjoni moodustamine on mingi poolteist kuud üleval olnud, siis olen ma uurinud, mis valdkonnas juba tehtud on. Ja tegelikult on niimoodi, et seda põhi- või alusmaterjali, millega komisjonis tegelda, on päris palju ja päris palju on ka ära tehtud. See kõik vajaks aga arukat analüüsimist ja rakendustööd nii Riigikogus kui ka Rahandusministeeriumis ja teistes valitsusasutustes. Valitsuse tasandil on vastu võetud terve hulk otsuseid, mida praegu üldiselt ellu viiakse. Te nimetasite seda nn alustööd, mis on tehtud Riigikogu tasandil, seda tuleb kindlasti otsuste elluviimisel aluseks võtta. Oleks ääretult ebaratsionaalne mitte kasutada kogu seda tööd, mis on juba tehtud.

10:09 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Helme.

10:09 Mart Helme

Aitäh, härra esimees! Lugupeetud ettekandja! Ma saan aru küll, et ega ei ole mõtet sõnumitoojat tappa ja isegi mitte peksta, aga kuna tegemist on koalitsiooni algatusega, siis äkki te mõne sõnaga visandate, missugune teie visioon on. Missuguse reformitud riigini tahetakse lõpuks jõuda?

10:09 Ivari Padar

See teema tõusetus pärast koalitsioonilepingu sõlmimist. Koalitsioonilepingus on jõuliselt väljendatud, et riigireformiga tuleb aktiivselt edasi tegelda. Teie küsimus oli selle kohta, milline on riigireformi valem, milline on riigireformi aluseks olev teoreem. Ega sellist valemit väga ei olegi. Riigireformi sobib ehk iseloomustama üks Jüri Raidla tsitaat, mille ma siin ette loen. See võtab ehk kõige paremini kokku, mis on riigireform. Tsiteerin Jüri Raidlat: "Minu arusaamise kohaselt on riigireform avaliku võimu organisatsiooni ümberkorraldamine koos avaliku võimu poolt täidetavate funktsioonide ja osutatavate teenuste revisjoniga ning toimetehhanismide korrigeerimisega. Mitmetimõistetavuse vältimiseks lisan, et avaliku võimu organisatsioon puudutab nii kesk- kui ka kohalikke omavalitsusi, mistõttu haldusreform on üks osa riigireformist." Selles mõttes me saame rääkida haldusreformist ja riigireformist koos. Ja jutt on asjadest, mis tegelikult väga operatiivselt peale tulevad. Tegelikult on nii, et ei ole valitsuse kabinetiistungit, kus haldusreformi ja riigireformi puutuvaid otsuseid teha ei tule. Oleme ausad, koalitsioonisaadikutele on päris keeruline kogu seda otsuste protsessi jälgida. See, et täna on kõigile Riigikogus esindatud fraktsioonidele antud võimalus saada lähemalt informeeritud sellest, mida juba operatiivselt tehakse ja mida planeeritakse, on minu meelest väga õige ja hea. Kui riigireformiga seotud tegevusi planeeritakse, siis vaieldamatult tuleks seda teha arvestades, et ükskõik milline on koalitsioon, on teatud tegevused, mida tuleb kindlasti jätkata.

10:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

10:11 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Küsin teie käest nii: mis teie arvates on selle komisjoni töö kõige realistlikum tulemus? Mis selle tulemusena selgelt muutub peale selle, et paberile pannakse kirja hulk ridu?

10:12 Ivari Padar

Ma arvan, et realistlikud tulemused on sellised. Suvel on meil istungivabad nädalad ja kusagilt ei saja meile kaela mingeid täitevvõimu tehtud otsuseid, millest me aru ei saa. Siis võib aga juhtuda midagi sellist, mille peale küsitakse meie kui Riigikogu liikmete käest: "Aga mis teil seal toimub?" Eelmise suve näide oli too Maanteeameti teema. Siis hakkadki vaatama, kes peaks nende asjadega Riigikogus tegelema, milline komisjon otseselt. Minu meelest kandus see teema kolme või nelja komisjoni valdkonda. See on näide, et meil on otsene vajadus oma valijatele selgitada, missuguste otsuste ja

milliste võimalustega on tegu kogu selles protsessis, mida me võime nimetada ühise nimetajaga "riigireform". See on minu jaoks päris oluline teema. Vaieldamatult on teemasid, mis n-ö istuvad kahe komisjoni vahel.

10:13 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

10:13 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Eelmise koalitsiooni ajal töötas suvi läbi riigireformi rühm. Me sõnastasime kuus kesket eesmärki riigireformi läbiviimisel. Sina rääkisid komisjonis, et tegelikult tuleb ainult üks neist kuuest: efektiivne ja paindlik riigiaparaat. Miks ülejäänud viis praegu kõrvale jäetakse?

10:13 Ivari Padar

Aitäh küsimast! Ma ütlen veel kord, et ma ei saa anda ammendavaid vastuseid selle kohta, millega komisjon lõpuks tegelema hakkab. Aga kui ma vaatan täna kogu sellele teemale ja komisjonile otsa ning kui vaadata ka seda, millist eeltööd on tehtud tööühmas, mis põhiseaduskomisjoni juures tegutses ja kust on tulnud riigireformi lähtealuste kavand – te mõtlete ilmselt seda –, siis näeme, et kiiresti surub peale just peatükk nr 4, mis käsitleb avaliku halduse organisatsiooni. Sellega on praegu niimoodi, et sellekohane tegevus juba käib. Siin tõsteti üles Vastseliina valla küsimus. Võimalused, mis Vastseliina ja Orava vallast saab, on sisse kirjutatud ka haldusreformi seadusesse. Aga mina näen praegu võimalusi mitte järgmisteks kohaliku omavalitsuse valimisteks, vaid pigem ülejäämisteks kohaliku omavalitsuse valimisteks, kui mingid haldusreformi käigus vahest mitte kõige õigemad sammud on reformi järgmises etapis parandatud. Minu meelest on vaieldamatult kõige mõistlikum üksus Suur-Võrumaa. Kindlasti peaks see komisjon arutama, kuidas haldusreformiga edasi minna. Aga ma ei ole ju selle komisjoni liige, ma seisan teie ees eelnõu algataja esindajana.

10:15 Aseesimees Enn Eesmaa

Arto Aas.

10:15 Arto Aas

Aitäh! Hea ettekandja! Tuleb tunnistada, et üks väikene segadus sellega on, mis täpselt on nii valitsuse kui uue koalitsiooni eesmärk riigi reformimise valdkonnas ja millele on suunatud selle komisjoni fookus. Kas on soov tegeleda suurte ja pikaajaliste küsimustega, ka põhiseaduslike institutsioonidega, nende ümberkorraldamisega? Kas on ettepanekuid ka meie põhiseaduse värskendamiseks või on soov tegeleda selliste lihtsate ja populaarsete teemadega nagu Maanteeameti büroode lahtioleku kellaajad kusagil piirkondades? Kas sa võiksid siiski veel kord selgitada, kas eesmärk on, et see komisjon tegeleb suurte küsimustega ja annab valitsusele ülesandeid, või ta pigem analüüsib ja kommenteerib ettepanekuid, mis valitsus riigivalitsemise valdkonnas teeb?

10:16 Ivari Padar

Aitäh küsimast! Ma saan ütelda ainult oma isikliku arvamuse. Minu isiklik arvamus on, et vaieldamatult on mõlemad pooled olulised. Ma loodan väga, et kõik n-ö väiksemad täitevvõimu otsused on tehtud mõistlikult ja on teatud mõttes raami pandud. Ees peaks olema suurem pilt, kus ja kuidas regiooni Eestis kõik toimuma hakkab, mis linnades avalikke teenuseid edaspidi pakutakse. Ma ei näe mitte mingit varianti, et selle komisjoni tegevus ei jõua välja nende avarusteni, mida võiks nimetada põhiseaduse muudatusteks. Minu arvates võiks selle komisjoni töö kesta selle Riigikogu koosseisu lõpuni. Ja seatud raamidest peavad mahtuma ka põhiseaduse muudatused. Ma olen üle Eesti uurinud mitme lugupeetud arvamusiidri käest, milline peaks olema riigireform, ja suur ühisosa nende arvamustes on selge: Riigikogu peab olema väiksem. Nii lihtne ongi! Kindlasti debatid jõuavad sinna välja. Mina ei näe varianti, et riigireformiga saab asjalikult tegeleda, kui ei jõuta suurte otsusteni välja.

10:18 Aseesimees Enn Eesmaa

Tanel Talve.

10:18 Tanel Talve

Aitäh! Lugupeetud ettekandja! Tuletan meelde, et eelmine koalitsioon juba otsustas, et parlament peab vastu võtma riigireformi põhialused. Selleks loodi põhiseaduskomisjoni juurde lausa riigireformi töörühm, kes on üsna palju tööd ära teinud. Kas uus probleemkomisjon võiks seda tehtud tööd ära kasutada ja kas te näete mingit koostööd näiteks e-Eesti toetusrühmaga? See annaks ehk lähtealuse riigiaparaadi reformiks.

10:18 Ivari Padar

Aitäh küsimast! Nagu ma kolleeg Peeter Ernitsale vastasin, see tehtud töö, mis puudutab riigireformi lähtealust, on kindlasti üks materjal, mille komisjon saab aluseks võtta. Kui me räägime e-Eestist ja riigireformist, siis need on omavahel haakuvad asjad ja vaieldamatult tuleb selles vallas koostööd teha. Ma ütlen veel kord, et on terve rida valitsuses juba langetatud otsuseid, on terve rida valitsuse käsutuses olevaid analüüse, mis on tehtud. Kõike seda saab aluseks võtta. Ning arvestada tuleb ka Riigikogus korraldatud avalikke arutelusid, kus me nendest asjadest oleme rääkinud. Tahaks viimaks mõistliku riigikorralduseni jõuda. Mitte et meie riigikorraldus praegu väga ebamõistlik oleks, aga aeg nõuab oma ja ajaga tuleb kaasa minna ning asju tuleb paremaks teha. See on aja nõue.

10:20 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru.

10:20 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Komisjoni tööaeg lõpeb XIII Riigikogu tööajaga. Kuna eeldatavalt riik selleks ajaks valmis ei saa, siis kas valitsuskoalitsioon ei heietanud mõtteid, et selle komisjoni võiks alatiseks muuta?

10:20 Ivari Padar

Ka kolleeg Arto Aas küsis, kui laiaks võib komisjoni töövaldkond kujuneda. Ma arvan, et see töövaldkond läheb nii laiaks, et arutatakse läbi ka Riigikogu alatiste komisjonide töökoormus. Ehk annab seal midagi korrigeerida ja paremaks teha. Kui me räägime Riigikogu tulevikust, siis minu arvates Riigikogu tuleviku arutamine võiks pihta hakata Riigikogu sisemise töö analüüsist. Kui sellelt pinnalt tuleb ettepanek, et riigireformiga tegelev komisjon võiks olla alatine, siis me ei saa seda välistada. Aga kuidagi ei tahaks, et see oleks selline permanentne tegevus, kus kogu aeg on kõigil jalad õhus ja reformitakse reformimise pärast. Ühel hetkel tahaks, et mingid asjad oleks paigas: halduskorraldus oleks paigas, riigikorraldus oleks paigas. Ei tahaks, et n-ö Riigikogust Riigikogusse oleks lugupeetud ametnikel kogu aeg jalad õhus ja nad ei teaks, mis toimub ja mis ei toimu. Selline töörahu võiks saabuda. Nii on!

10:22 Aseesimees Enn Eesmaa

Külliki Kübarsepp, palun!

10:22 Külliki Kübarsepp

Aitäh, härra aseesimees! Hea ettekandja! Meedias on välja käidud, et Ivari Padar on selle uue komisjoni esimees ja seetõttu ma arvan, et need küsimused, mis teile esitatakse, on väga õigustatud. Vaadates seletuskirja, teeb mind murelikuks see, et kõige viimasena nähakse ette võimalus algatada vajaduse korral seadusandlikud muudatusettepanekud. Kas komisjonist kujuneb valitsuse ripats või oleks ta see, kes juhib valitsuse tegevust? Kui me siin peamise teemana tegeleme haldusreformi jälgimise ja analüüsimisega, siis me oleme nii- või naapidi valitsusest mitu sammu maas. Milline on ikkagi selle komisjoni roll? Kas see on suunata riigi juhtimise muutmist, mis tegelikult peaks hõlmama ka meie majanduskeskkonna muutmist, sest see on riigireformi efektiivsuse seisukohast väga oluline? Ka on tähtis IT-sektor. Kõik on omavahel seotud.

10:23 Ivari Padar

Aitäh küsimuse eest! Te nüüd tõstatasite ka sellise küsimuse, et kui me räägime selle võimaliku komisjoni tööst, siis kui palju kihistusi seal võib olla. Näiteks kaasasite te majanduse poole. Eks neid kihistusi, mida võib sinna raamidesse mahutada, võib olla väga palju, aga lõppude lõpuks ei pruugita

saada mitte midagi tehtud. Selle tõttu ma arvan, et alustama peaks avaliku võimu organisatsiooni ümberkorraldustega. Need teemad lihtsalt jooksevad praegu kiiremini peale. Loodetavasti suudetakse edasi minna ka nende kihistustega, mis edaspidi käsile võetakse.

Ütlen seda komisjoni silmas pidades veel, et praegu on Riigikogus kuus fraktsiooni. Komisjonis hakkaks olema kolm koalitsiooni esindajat ja kolm opositsiooni esindajat. Nii et kindlasti ei saaks sellest komisjonist teerulli tegijat. Vaieldamatult oleks niimoodi, et komisjoni otsused saaksid kõigi liikmete poolt väga hoolega läbi kaalutud. Siin oli juttu, et vahest lõpeksid komisjoni volitused selle Riigikogu koosseisu volituste lõpuga. Usun, et siis oleks niimoodi, et kui see Riigikogu koosseis oma töö lõpetab, siis oleks kõikide fraktsioonide esindajatel väga selge arusaam, mis on selle aja jooksul riigihalduses toimunud, mis muudatused on tehtud ja mis ülesanded tuleks edasi anda järgmisele Riigikogule või järgmistele koalitsioonidele. Kuna jõudude vahekord oleks täpselt 3 : 3, siis loodetavasti see komisjon teeks kõik selle nimel, et otsused oleks võimalikult jõulised ja suudaksid riigireformi protsessi suunata. Aga lõpptulemus sõltuks ikkagi heast koostöövaimust.

10:25 Aseesimees Enn Eesmaa

Helmut Hallemaa.

10:25 Helmut Hallemaa

Aitäh, istungi juhataja! Hea ettekandja! Riigireformi tehes on kindlasti oluline, et riiki ei jääks inimeste jaoks vähemaks ja inimene saaks vajalikud teenused võimalikult parimal moel kätte. Kui me komisjonis seda arutasime, siis sa ka tunnistasid, et üks senine mitte kõige parem näide on Maanteeameti autoregistrikeskuste töö ümberkorraldamine. Ma sain seal öelda, et sinu mõtteviis mulle väga meeldib. Asi ei olnud kindlasti ainult lahtiolekuaegade reguleerimises. See oli oluliselt suurem muudatus ja inimesi mitteametav reformikava. Kas sa kinnitad ka siin, et sinu jaoks on nagu minugi jaoks tähtis see, et me reformi ellu viies arvestaksime inimest, et riik oleks olemas, et esiplaanil oleks regionaalpoliitika, regionaalareng, mitte alati ja ainult efektiivsus?

10:26 Ivari Padar

Aitäh küsimast! Riigireformi läbi viies on tõesti võimalik vastandada efektiivsust ja regionaalseid huve. Me tahame praegusi ümberkorraldusi riigireformiks kutsuda. Aga ütlen veel kord välja, et "reform" on siin üks väga mittepaslik sõna. Reformid tehti Eestis viimase Eesti Vabariigi Ülemnõukogu ajal. Kõik muud ettevõtmised on põhjalikud või vähem põhjalikud ümberkorraldused. Aga hüva, kui sõna "reform" meeldib inimestele, siis jumal sellega. Olgu nii! Aga vaieldamatult on nii, et tekivad käärid. Riigivalitsemise efektiivsus on vaieldamatult väljakutse. Tööealiste inimeste arv Eestis väheneb ja kulutusi avalikule sektorile tuleb vähendada. Teiselt poolt on tõesti mängus regionaalne mõõde. Teenused peavad olema igal pool kättesaadavad ja Eesti peaks olema mitmepalgeline maa, mitte ainult kahe keskuse nägu. Ja praegu ma ütlen välja ühe asja: ma pean ääretult oluliseks tugevdada nn tagamaad. See puudutab maakonnakeskusi, maakonnakeskuste tugevdamist. Üldjuhul peab see olema nii ja me peaksime väga jälgima, et me sellest põhimõttest kinni hoiaksime. Kuni selleni välja, et ühel hetkel kujunevad meil välja praeguste maakondade suurusel haldusüksused. Seda muidugi üldjuhul. Nii on lood.

10:28 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits, teine küsimus.

10:28 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Kui keskendutakse efektiivsele riigiparaadile, siis tuleme Riigikogu juurde. Kui me tegeleksime eelnõude tegeliku väljatöötamisega, mitte ei esitaks valitsuse eelnõusid, siis võiks Riigikogu isegi suurendada. Paraku me oleme muutunud kummitempliks ja kummitempel ei pea nii suur olema. Kas sinu või sotside seisukohalt võiks Riigikogu hakata vähendama? Kas võiks sellise ettepanekuga välja tulla? Jüri Raidla kümnest riigireformi ettepanekust on see lausa esimene.

10:28 Ivari Padar

Kui ma tahaksin olla väga popp poiss ja ilutseda kõikide lehtede esiküljel, siis võiksin mingi vägeva numbri välja käia ja küll lendaks. Aga sisuliselt tahan nagu ühes varasemas vastuseski öelda, et me peaksime eelkõige läbi analüüsima, mis on Riigikogu tööülesanded, millised on komisjonide tööülesanded, kui suur on komisjonide koormatus. Selge, et praegune olukord on mõnevõrra teistsugune kui 25 aastat tagasi. Ja sealt tuleks jõuda järelduseni, milline on optimaalne Riigikogu: kas optimaalne Riigikogu on näiteks vähem Riigikogu liikmeid ning rohkem assistente ja nõunikke, et sisulist tööd rohkem teha? Minul ei ole praegu väga selget vastust. Minu peas on terve rida agasid ja küsimusi nagu teiegi peas. Ma loodan, et selle komisjoni töö annaks vastused tervele reale küsimustele, mis puudutavad riigi tulevast toimimist.

10:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Arto Aas, palun!

10:30 Arto Aas

Aitäh! Küsin, millised saavad olema selle komisjoni administratiivne võimekus ja tugijõud. Olen ministrina selle valdkonnaga mõnda aega tegelnud ja meil oli seal vähemalt kümnest inimesest koosnev väike, aga väga tõhus tiim, kes tegi seda tööd minu hinnangul hästi. Riigikogus selliseid võimalusi tõenäoliselt pole, aga midagi ikka. Kas on inimesi, kes aitavad seda tööd korraldada? Kas on mingi eelarveraha, et tellida analüüse ja muid uuringuid väljastpoolt seda maja ja kuidas üldse on see töökorraldus ette nähtud?

10:31 Ivori Padar

Aitäh, väga asjalik küsimus! Nagu ma varasemates vastustes ütlesin, on juba olemas hulk materjali, mis tahab analüüsimist. Riigikogus on muidugi administratiivses mõttes ääretult raske võistelda ministeeriumide meeskondadega. Aga kui me räägime sellest komisjonist, kus eeldatavasti on kaks töökohta, siis me saame seal efektiivselt analüüsida kogu seda materjali, mida ministeeriumides on juba arutatud. Seda materjali on hästi palju. Muidugi on igavene probleem – ka kolleeg Peeter Ernits küsis ju selles võtmes –, mis see Riigikogu ikkagi on, kas Riigikogu on üks suur kummitempel või on ta alternatiiv täitevvõimule, seadusandja. On selge, et Riigikogu peaks väga selgelt aru saama, et kui seadus on vastu võetud, siis mis sellest tuleneb, millised tulevad näiteks rakendusaktid. Sellise komisjoni olemasolul viib Riigikogu ennast nende asjadega kurssi ja on kindlasti hea nõuandja ministeeriumidele ühe või teise otsuse tegemise puhul. Aga jah, küsimus, kas Riigikogu suudab kõikides asjades olla n-ö kompetentne alternatiiv täitevvõimule, on keeruline. See ei ole niisama lihtne.

10:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Helme, palun!

10:32 Mart Helme

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Murphy seadus ütleb, et kui te tahate mingit ideed surmata, siis looge komisjon. Ma olen elus kogenud, et see on väga õige tähelepanek. Juhin tähelepanu sellele, et meil on riigihalduse minister oma aparaadiga. Meil on ka mingi ühiskondlik Riigireformi Radar või kuidas teda nimetataksegi, ja meil on terve parlament oma komisjonidega. Ja mis kõige olulisem: kui koalitsioon tõepoolest kavandab tõsiseltvõetavat riigireformi, siis on koalitsioonil ministeeriumid, kellele anda lähteülesanded, et plaanid välja töötada. Kõik on võimalik kirjutada koalitsioonilepingusse ja tuua ka siia Riigikokku arutamisele ja heakskiitmisele või tagasilükkamisele. Mulle jääb neid vastuseid kuulates paraku praegu selline mulje, et tahetakse luua ühte komisjoni lihtsalt sellepärast, et komisjoni on kellelegi lubatud ja kellelegi on lubatud ka komisjoni juhi kohta. Vabandust, kui ma eksin! Kas te kinnitate seda või lükkate ümber?

10:34 Ivori Padar

Kuulates seda kõike, mis te rääkisite, tahan veel kord öelda ühte asja. Kõik see on tõesti olemas ja ikkagi on niimoodi, et läbi lugenuna kõik need asjad, mis on valitsuskabinetile esitatud, kõik need tegevuskavad, mis on haldusreformist ja riigireformist tulenevalt koostatud, julgen ma kinnitada, et

Riigikogu liikmete tasandil on arusaamine ja informeeritus sellest kõigest väike. Mina arvan küll, et kui selles komisjonis hakkab olema üks inimene igast fraktsioonist, siis mina opositsioonierakonna esindajana oleks väga rahul, kui mul oleks pidev võimalus saada informatsiooni selle kohta, mis hakkab toimuma ja kuidas hakkab toimuma.

10:34 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

10:34 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Ühes eelmises vastuses te ütlesite, et sõna "reform" ei tohiks nagu suhu võtta. Aga ei maksa seda karta. Viimastel valimistel toetas Eesti rahvas kõige rohkem Reformierakonda ja selles mõttes võiks Eesti rahvaga käsikäes käia. Aga mu küsimus on hoopis selline, et kas see võimalik probleemkomisjon ei või hoopis selliseks operatiivjuhtimise organiks muutuda. Ja kas koalitsioonis siis informatsioon ei liigu, nii et on vaja uut komisjoni selleks, et parlament saaks õigel ajal kätte analüüside tulemused ja ka informatsiooni ees olevate muutuste kohta? Sõna "probleem" on eesti keeles üsna samasuguse tähendusega nagu "mure". Me muretseme lapsi ja muretseme üldse kõige pärast. Kas me ei võiks asjadele vaadata ka positiivses valguses? Maksumaksjate arv küll väheneb, aga sellepärast ei tasu veel püssi põõsasse visata. Tuleb lihtsalt iga päev aktuaalsete küsimustega tegeleda.

10:35 Ivori Padar

Vastuseks teie küsimusele ütlen, et Võru maakonnas Reformierakond ei võitnud ja üleüldse terves reas maakondades võis see olla eksitus. Selles mõttes ärge seostage seda "reformi" sõna Reformierakonnaga, meie pikaajalise lugupeetud koalitsioonipartneriga. Avaldan Reformierakonnale lugupidamist ka seoses sellega, et läks küll 16 aastat aega, aga vähemalt eelmise valitsuse ajal hakkas väga aktiivne tegevus selles vallas pihta. Muide, mina olen inimene, kes oli selle jutuaajamise juures, kui Reformierakonna esimees ütles Isamaaliidu esimehele aastal 2001, et praegu haldusreformi ei tule, tulevad hoopis presidendivalimised.

Aga te küsisite, kas siis koalitsioonierakondade vahel pole informatsioon liikunud. Nagu eelmise valitsuse praktika näitas, pole liikunud jah. Keset heinaaega tulid otsused, mille peale minu käest tuldi küsima, mis see siis on. Ma ütlesin, et ma ei tea. Ja kipub praegugi niimoodi olema, et informatsioon ei liigu, seda enam, et haldusreformi tempo on väga kiire. See tempo tuleneb sellest, mis otsused me oleme eelmise koalitsiooni ajal vastu võtnud. Ja sügisel tulevad kohaliku omavalitsuse valimised peale.

10:37 Aseesimees Enn Eesmaa

Ain Lutsepp.

10:37 Ain Lutsepp

Aitäh, austatud eesistuja! Austatud kõneleja! Olles tutvunud seisukohtadega selle kohta, millega probleemkomisjon tegelema hakkaks, on mul tekkinud selline küsimus. Miks ei võiks juhtivkomisjoniks olla üks parlamendi praegustest komisjonidest, kes teeks koostööd teiste komisjonidega? See komisjon võiks kaasata vajalikke spetsialiste, ministriumide töötajaid ja muid asjatundjaid.

10:38 Ivori Padar

Vaieldamatult, see oleks üks variant. Koalitsioonilepingu sõlmimisel aga leidsid koalitsiooni osapooled, et sellest jääks väheks, et me ei saaks rõhuasetust piisavalt välja tuua. Sellest tulenevalt teengi ma täna teie ees seda ettekannet.

10:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Urve Tiidus, palun!

10:38 Urve Tiidus

Aitäh, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Minu küsimus lähtub teie väitest, et Riigikogu liikmete arusaam riigireformist pole kuigi hea. Millele teie väide toetub?

10:38 Ivari Padar

Mitte mingil juhul ei ole ma öelnud, et arusaam on kehv. Aga ütleme niimoodi, et seda informatsiooni on tohutult palju, mis selles valdkonnas liigub. Vaatame ka seda, kui kiiresti täitevvõim peab praegu reageerima, järjest otsuseid vastu võtma! Praktikast jäävad paljud asjad piisava tõsidusega Riigikogu tasandil arutamata. Ja kui me, kolleegid, läheme oma valijate juurde oma valimispiirkondadesse, siis tunneme aeg-ajalt kimbatusi, kuna ei oska tehtud otsuseid selgitada. See ei ole väga meeldiv tunne.

10:39 Aseesimees Enn Eesmaa

Urve Tiidus, teine küsimus!

10:39 Urve Tiidus

Täna veel kord, lugupeetud juhataja! Lugupeetud ettekandja! Eelküsijate jutust sain aru, et teist saaks suure tõenäosusega selle komisjoni esimees. Väga mõistlik! Kas võib juhtuda niimoodi, et mõne aasta pärast saame öelda, et Eesti riigikorraldus on natukene härra Padari nägu? Aga teine küsimus on mul ka: kas Eestil väikeriigina on selles vallas Euroopast või kuskilt mujalt eeskujut võtta?

10:40 Ivari Padar

Seda mina ei oska öelda, kas Ivari Padar oleks selle komisjoni esimees või mitte. See on ikkagi järgmiste valikute teema. Aga kindlasti oleks mu lapselapsed väga rõõmsad, kui nad kunagi kuuleksid öeldavat, et see riigireform oli ka Ivari Padari nägu. Ma ütlen, et ega riigireformil ei ole tegelikult algust ega otsa. Riik peab kogu aeg muutuma, ajaga kaasas käima.

Mis teil see teine küsimus oli? (Saalist vastatakse.) Ahah. Vaadake, selle eeskujuga on hästi keeruline. Võtame näiteks haldusreformi teema. Läti tegi haldusreformi viimase masu ajal hästi jõuliselt. Loomulikult on sealt uurida, kas midagi läks viltu, kas midagi läks halvasti. Üks ühele ei saa nagu ühegi riigi situatsiooni kopeerida. Lätis ääremaastumine totaalselt suurenes. Haldusüksused tulid suured, jõud kadus väiksematest asulatest ära. Nii see oli. Aga kõikide riikide kogemusi tuleb uurida. Eks kõikjal ole selline oma rada jalge alla võetud. Leedukatel on minu teada kahetasandiline haldusreform, on kaks tasandit. Samas tean oma kogemustest ja praktikast, et teised riigid on meie haldusorganisatsiooni hinnates leidnud, et meil on ette näidata väga ilusaid asju, millega me oleme pigem eeskujuks. Mulle tuleb meelde üks näide, millega mina olen aastaid seotud olnud, see on Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet. Juba aastaid on Eestis tegutsenud Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Amet, mille halduskulud moodustavad 3–4% väljamakstavatest summadest, samas kui järgmistel kohtadel olivate näitajad hakkavad Euroopas pihta 7%-st. Tegelikult on niimoodi, et meil on väga palju asju, mille üle suurt uhkust tunda ja mis annavad alust ütelda niimoodi, et me oleme siin hästi majandanud. Me oleme paljusid asju hästi teinud. See ei tähenda muidugi seda, et nüüd peaks seisma jääma.

10:42 Aseesimees Enn Eesmaa

Auvärt ettekandja, teile rohkem praegu küsimusi ei ole. Komisjonipoolseks ettekandeks palun kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Peeter Ernitsa!

10:43 Peeter Ernits

Hea juhataja ja kolleegid! Põhiseaduskomisjon arutas uue võimaliku komisjoni loomist teisipäeval, 17. jaanuaril. Kohal olid peaaegu kõik komisjoni liikmed, välja arvatud kolm. Ivari Padar rääkis komisjonile peaaegu kõike seda, mida täna siin meilegi. Ta selgitas, et koalitsioonipartnerid on jõudnud arusaamisele, et riigireformi arengusuundade läbitöötamiseks on kõige mõistlikum luua probleemkomisjon. Komisjoni ülesanne oleks jälgida ja analüüsida haldusreformi elluviimist ning regionaalhalduse ümberkorraldamise eesmärkide saavutamist, teha ettepanekuid avaliku võimu ümberkorraldamiseks koos nende ülesannete ülevaatamisega, hinnata läbiviidavate tegevuste mõju ja jätkusuutlikkust ning teha siis Riigikogule ja valitsusele ettepanekuid vajalike seadusmuudatuste algatamiseks.

Ettekandja Ivari Padar märkis, et see aasta saab olema väga tihe aeg kõikvõimalike otsuste mõttes, mis puudutavad haldusreformi edasise etappe kuni riigireformini. Tema arvates on riigireformi valemit väga raske leida ja loomulikult jõudis ta jälle Jüri Raidla ja tema kümne käsu juurde. Veel nimetas ta, et

komisjonil oleks kuus liiget. Päris kõigest ma rääkima ei hakka, aga Ivari Padar ütles veel, et riigireform on vajalik selleks, et tekiks suurem plaan. Muidu tulevad ministeeriumid ja muud riigiasutused välja igaüks oma reformiplaaniga ja need ei pruugi omavahel klappida.

Komisjoni liige Mart Nutt küsis, kui ulatuslikku õigusruumi peaks tulevane riigireform hõlmama, näiteks kas see peaks mahtuma kehtiva põhiseaduse raamidesse või peaks hakkama põhiseadust muutma. Ivari Padar märkis, et tulevane komisjon peaks otsustama, kuhu eri teemade käsitlemisel piir tõmmata, ning et plaanitud muudatused peaksid kõik jõudma tulevase komisjoni lauale, kaasa arvatud need, mis puudutavad põhiseaduse muutmist ja Riigikogu enda tööd.

Mina tuletasin meelde sedasama riigireformi juhtrühma, mis põhiseaduskomisjoni juures maikuust alates suvi läbi töötas, ja küsisin, kas sellel komisjonil on plaanis ka neid tulemeid arvestada. Ivari Padar märkis, et loomulikult tuleks meie oktoobris valminud vahearuanne arutusele, nagu ka paljud muud materjalid. Aga ta rõhutas, et riigireformi ellu viies ei saa tegelda kõigega. Nii tuleks komisjonil sellest uuest kesksest teemast keskenduda ainult ühele ehk neljandale peatükile meie vahearuandes, mis käsitleb paindlikku ja efektiivset riigiaparaati. Nii et suur osa aurust peaks minema aruteludele paindliku ja efektiivse riigiaparaadi üle.

Jüri Adams, kolleeg, küsis, kui suur saab olema loodava probleemkomisjoni eelarve. Protokollist ei tule välja, et mina ütlesin, et peaks olema 200 000 eurot. Aga Ivari Padar ei osanud vastata ja me palusime targematel inimestel seda kommenteerida. Ja minu käes ongi küsimuste ennetamiseks üks paber, mis on tulnud Riigikogu Kantselei finantsosakonnast. Tegelikult ma mäletasin küll õigesti: kui me siin kolleeg Vilja Toomasti komisjoni ja veel ühte komisjoni moodustasime, siis oli juttu 200 000 eurost. Aga ma eksisin – 200 000 eurot oli kahe komisjoni jaoks ette nähtud. Ja Riigikogu Kantselei finantsosakonna paberi järgi on nii, et selle ühe komisjoni jaoks on arvestatud 102 200 eurot. Selles summas on komisjoni esimehe, aseesimehe ja komisjoni teenindavate ametnike palgad ja erisoodustused, maksude peale läheks 78 000 eurot, majanduskuludeks – büroo kulud, väljasõiduistungid, IT- ja kommunaalkulud, uuringute tellimine jm – 24 200 eurot. Riigieelarvest on tänavuseks aastaks ette nähtud kahe probleemkomisjoni teenindamiseks 200 000 eurot. Ja kui natuke arvestada, siis tuleb välja, et 4400 eurot on veel puudujääk. Ma ei tea, kas Riigikogu esimees või mõni minister peaks ühe kuupalga loovutama või me leiame kusagilt mujalt selle summa. Nii palju võimalike küsimuste ennetamiseks. Jüri Adams, kolleeg, leidis, et oleks hea, kui eelnõu esimesel lugemisel Riigikogu täiskogus saaks sellele küsimusele vastuse, ja nüüd te selle saitegi.

Kolleeg Mart Nutt tõi välja, et probleemkomisjoni kulud saavad kindlasti olema suuremad kui üksnes kulud, mis on seotud komisjoni esimehega. On vaja tellida mitmesuguseid ekspertiise, mida ei saa kindlasti teha riigiametnikud, sest ekspertiisid peaksid olema sõltumatud. Ja sõltumatute ekspertide teenused on kallimad. Järelikult selle 24 200 euro eest ei saa kolleeg Mart Nutti arvates pädevaid ekspertiise tellida. Ivari Padar märkis, et Rahandusministeeriumi ametnikud on riigireformi teemal seni produtseerinud päris julgeid ideid. Kolleeg Nutt jätkas väitega, et Rahandusministeeriumi huvi on kujundada Rahandusministeeriumist nn superministeerium ja kõik teised ministeeriumid peaksid olema selle alluvuses. Ivari Padar leidis, et superministeeriumi loomise esimene etapp puudutab eelkõige kinnisvara: neli ministeeriumi viiakse ühe katuse alla. Ja tegemist on pilootprojektiga. Kolleeg Helmut Hallemaa avaldas kahtlust, et kui eelmise aasta suvel Maanteeameti registribüroode reform väga puudulike mõjuanalüüside tõttu või muudel põhjustel ei õnnestunud, siis äkki riigireformiga kordub sama. Ivari Padar vastas, et võimaliku ebaõnnestumise põhjus võib olla selles, et eri seadustega soovitakse haarata Eesti eri regioone ja et reformide tegemine on seni olnud väga kaootiline. Tema arvates võiks riigireformiga sellises kaootilises olukorras, kus me oleme, midagi kindlamat paika panna. Komisjoni eesmärk oleks kaosele piir panna. Ja riigireformi esimene konkreetne teema võiks olla maavalitsuste tulevik – milline saab olema see horisontaaltasand, mis tekib kohalike omavalitsuste ja riigivõimu vahele. Kas see horisontaaltasand hakkab regionaalametina olema esindatud neljas või hoopis kuues piirkonnas, seda Ivari Padar öelda ei osanud. Samuti on võimalus, et Rahandusministeeriumis tekitatakse vastavad osakonnad, mis hakkavad olema iga maakonna keskuses. Igatahes küsimusi on palju.

Kolleeg Hallemaa leidis, et maakondlik koostöö on oluline teema – nii see ongi – ja et mitmesuguste teenuste osutamine võiks toimuda maakonna tasandil. Üks võimalus on, et järelevalvet hakkab teostama õiguskantsler. Ivari Padar tõi välja, et kuna riigieelarve seaduse koostamine juba käib ja see on väga tihedalt seotud omavalitsuste ülesannete ja raha jagamisega, siis on riigireformiga väga-väga kiire. Nii et me tegeleme praegu väga kiireloomulise asjaga.

Kolleeg Jüri Adams märkis, et tema ei näe eelnõus nimetatud probleemkomisjoni ülesannetes midagi sellist, mis nõuaks komisjoni olemasolu. See tuli ka tänastes küsimustes korduvalt välja. Adamsi arvates piisaks nende ülesannete täitmiseks töögrupi moodustamisest konkreetse alatise komisjoni juurde. Mina tundsin huvi, mis saaks olema loodava probleemkomisjoni lõppväljund – millisel kujul see meile, Riigikogule, esitatakse. Ivari Padar vastas, et probleemkomisjoni tegevuse lõpetamisel koostatakse lõpparuanne, mis tuleneb meie kodukorrasest. Ivari Padari sõnul tuleks probleemkomisjonil ilmselt teha vahepeal mitmeid otsuseid, mida võib ka aruandeks nimetada. Ma küsisin, kas probleemkomisjon tooks riigireformi elluviimise riiklikult olulise küsimusena arutamisele ka Riigikogu täiskogus, nagu suvi läbi põhiseaduskomisjoni juures tegutsenud riigireformi tööühm välja on pakkunud. Ivari Padar vastas, et riigireformi teema tuleb eelduslikult riiklikult tähtsa küsimusena meie täiskogus arutusele juba käesoleval istungjärgul.

Lõppkokkuvõttes otsustati poolteise tunni pärast teha ettepanek võtta eelnõu 24. jaanuari istungi päevakorda (see oli konsensuslik otsus), teha ettepanek esimene lugemine lõpetada (poolt oli 6, vastu 1, erapooletuid 1; vastu oli Jüri Adams ja erapooletu Jaak Madison), teha ettepanek määrata muudatusettepanekute tähtajaks 3. veebruar (ka konsensuslik otsus) ja määrata ettekandjaks mind. Seegi otsustati konsensusel. Aitäh!

10:55 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse kaasettekandjale esitab Andres Herkel. Palun!

10:55 Andres Herkel

Aitäh, härra juhataja! Austatud ettekandja! Ma loen otsuse viiendast punktist, et komisjoni volitused kestaksid selle Riigikogu koosseisu volituste lõpuni. Samas võib üsna kindlalt eeldada, et sellised komisjonid ei tööta ajal, kui peamine probleem, millega poliitikud tegelevad, on valimiskampaania. Kuidas te sellesse suhtute? Kas istungil arutati ka võimalust, et komisjon võiks lõpparuande esitada 2018. aasta teisel poolel ja siis kenasti töö lõpetada, et ei jääks tunnet, et selline komisjon peab igas Riigikogus olemas olema?

10:56 Peeter Ernits

Aitäh küsimuse eest! Seda küsimust ei arutatud. Arutati paljusid asju, millest enamikku ma tutvustasin. Jutt oli, et niipea, kui see Riigikogu lõpetab, pannakse punkt. Aga rohkemat mitte.

10:56 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Külliki Kübarsepp!

10:56 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees. Hea ettekandja! Kas põhiseaduskomisjonis kajastus see, et parlament soovib tõesti riigireformi kui tervikuga tegeleda? Oli seal seda motivatsiooni ja hingust tunda või on tegemist, kahju öelda, sooviga ametikohti luua? Kas oli seda hingust tunda või mitte? Ma kardan, et vastasel juhul hakkaks see olema järjekordne valitsuse ripats, mis ei loo uut väärtust. Meil on vaja riigireformiga edasi minemiseks uut väärtust luua. Kas parlamendil on see soov olemas?

10:57 Peeter Ernits

Aitäh küsimuse eest, hea Külliki! Me mõlemad kuulume nende kuue inimese hulka, kes selle teema kallal suvi läbi töötasid, ja kas seda hingust oli, võiks samamoodi küsida sinult. Sinagi tead, kas seda oli. Otsinud seda hingust suvi läbi, kui teised puhkasid, tundub mulle paraku, et seda hingust nagu palju ei olnud. Aga võib-olla on asi selles, et sina ja mina oleme sellega rohkem tegelenud. Samas tahe on küll ja märkide järgi ma ei oska öelda – ma ei ole Igor Mang ega selgeltnägija –, mis komisjoni loomise soovi taga on, kas seda tahetakse luua selleks, et kellelegi palgalisa saada. Tegutseda tuleb, see on selge. Minule maksimalistina jäi mulje, et keskendutakse ülesandele tagada efektiivne ja paindlik riigiparaat, mille me välja pakkusime. Ülejäänud punktid päris fookuses ei oleks. Mina näeksin palju rohkem ülesandeid ette, aga kaks aastat ei ole pikk aeg ja hea oleks, kui see komisjon vähemalt loodaks. Minu seisukoht on see. Rohkem ei oska vastata.

10:58 Aseesimees Enn Eesmaa

Ain Lutsepp.

10:58 Ain Lutsepp

Aitäh, härra eesistuja! Austatud ettekandja! Kas komisjonis oli arutlusel ka võimaliku raporti tellimine, mille järgi võiks otsustada, kas on vaja probleemkomisjon moodustada?

10:59 Peeter Ernits

Aitäh küsimuse eest! Ei, seda ei arutatud. Arutati nii palju, et 24 200 euro eest võiks lasta ekspertiise ja raporteid koostada, aga nagu ma mainisin, kolleeg Mart Nutt, kes on Riigikogus vana kala, arvas, et see on liiga väike raha, selle eest ei saa adekvaatseid raporteid. Mina ei oska hinnata, kas seda raha on liiga vähe või mitte. Aga jah, sellist küsimuseasetust komisjonis poolteise tunni jooksul ei olnud.

10:59 Aseesimees Enn Eesmaa

Täna, austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kas fraktsioonidel on soovi avada läbirääkimised? Jüri Adams Eesti Vabaerakonna nimel, palun!

11:00 Jüri Adams

Härra istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Põhiseaduskomisjoni ettekandja härra Ernits nimetas, et ma hääletasin selle eelnõu vastu. See on õige. Mis on aga põhjused, miks ma hääletasin vastu? Kindlasti mitte see, et minu arvates Riigikogu ei peaks selle küsimusega tegelema. Minu vastuhääletamise põhjus oli selles, et ma ei ole veendunud, et see vorm, mida meile pakutakse – probleemkomisjoni vorm –, on kõige parem ja mõistlikum viis selle küsimusega tegelda.

Olen Riigikogu selles koosseisus üsna süsteemselt püüdnud tegutseda selle vastu, mida eesti keeles väljendatakse kujundiga, et Riigikogu on kummitempel. Tahaks anda Riigikogule tagasi vahepeal kaotsiläinud rolle, mis kunagi olid olemas, aga praeguseks on muutunud. Ma ei näe, et täna arutatav eelnõu annaks selles mõttes positiivse tulemuse. Küll aga teeme selle eelnõuga ja temaga kaasneva järgmise eelnõuga, mis on päevakorras neljapäeval ja räägib teisest probleemkomisjonist, natukene Riigikogu kodukorra ajalugu.

Kui 1992. aastal Riigikogu kodukord vastu võeti, siis üks poliitiline otsus oli see, et Riigikogus on üsna vähe alatise komisjone ja et vajaduse korral moodustatakse mitmesuguseid ajutisi organeid. Esialgne lähtepunkt oli see, et Riigikogus on kümme alatist komisjoni. Nendele lisandus järgmistel aastatel kolm erikomisjoni mitmesuguste järelevalvefunktsioonide täitmiseks. Need erinevad alatistest komisjonidest selle poolest, et seal on kõikidel fraktsioonidel võrdne esindatus, mis tähendab seda, et fraktsioonidesse mittekuuluvatel rahvasaadikutel samahästi kui puudub võimalus sellistes komisjonides osaleda. Euroopa Liitu astumise järel moodustati Riigikogus komisjon, mida me kutsume akronüümi järgi ELAK-iks – see on Euroopa Liidu asjade komisjon. Nii et kokku on komisjone 14 ja meie ees on küsimus, kas see 14 on praegu piirarv või ei ole piirarv.

Umbes aasta tagasi tehti siin Riigikogu saalis kaks katset moodustada probleemkomisjone. Formaalselt olid need justkui probleemkomisjonid, aga idee oli see, et nad püsiksid sellistena kuni selle Riigikogu volituste lõppemiseni ehk siis 2019. aasta märtsikuu alguseni. Riigikogu lükkas need ideed tagasi. Ideesid vedasid tookord rahvaesindajad Mikko ja Savisaar-Toomast.

Nüüd on sellesama idee toonud meie ette uus valitsuskoalitsioon ja sisu on täpselt sama: Riigikokku kahe uue komisjoni juurdeloomine. Kui me praegu teame, et meil on 14 + 2 komisjoni, siis see tähendab seda, et Riigikogu järgmises koosseisus on 14 pluss, ma ei tea, mingisugune x arv komisjoni. Igal juhul see x saab olema suurem kui kaks. See on praeguse probleemi sisu.

Ma palun lisaiega!

11:04 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, kolm minutit lisaiega!

11:04 Jüri Adams

Meil on Riigikogu kodukorras terve rida pahesid, muu hulgas kuluhüvitised, see, et me Riigikogu liikmetena oleme muutunud fraktsiooni orjadeks ja et meilt on siin saalis suuremas osas sõnaõigus ära

võetud. Ja nüüd me lisame veel ühe uue pahe. Ma arvan, et Vabaerakonna liikmed esitavad ilmselt sellele eelnõule muudatusettepaneku, mille sisu on, et seda tüüpi komisjonid ei peaks Riigikogus kindlasti mitte töötama koosseisu volituste tähtaja lõpuni. Ei ole mingisugust põhjust arvata, et üks niisugune komisjon ei saaks oma tööd ära teha näiteks aastaga või veel lühema ajaga. Nii et lõpptähtaja nihutamine on üks meie ettepanekutest.

Ivari Padar, rahvaesindaja, ütles esiti selle kohta, et siin ilmneb poliitiline tahe. Ja täiesti õige! Mis on aga selle poliitilise tahte sisu? Üks aspekt on see, et siin ilmub poliitiline tahe raisata raha. Praegune valitsus läheb kahtlemata Eesti ajalukku sellega, et võrreldes eelmiste valitsustega on see lahedalt raha raiskamise valitsus. Nendel on raha piisavalt palju ja nad kulutavad seda igal võimalikul ja võimatul viisil. On olnud juttu, et eelarvele läheks see komisjon koos neljapäeval otsustatava komisjoniga kokku maksma umbes 200 000 eurot aastas. Sama töötulemus on kindlasti saavutatav ilma sellise rahakulutusega. Nii et ma kutsun teid üles mõtlema selle peale.

Kui 2015. aastal oli mul võimalus sattuda Vabaerakonna esindajana tollase valitsuskoalitsiooni moodustamise läbirääkimistele, siis seal ma kuulsin palju huvitavat, mida ma enne ei teadnud. Muu hulgas oli Reformierakonna esindajatel, kes hiljem olid ministrid ja praegu on siin saalis, niisugune levinud nali või huumoripala, et kui keegi meist ütles, et tegemist on ideega kulutada maksumaksjate raha millelegi, siis nad ütlesid: "Ei, see ei ole niimoodi. Maksumaksjate raha on ainult see raha, mis jääb maksumaksjatele kätte pärast seda, kui nad on maksud ära maksnud." Eriti nautis selle nalja korduvat kordamist Jürgen Ligi. Tema kaasakiskuv naer jääb mulle arvatavasti elu lõpuni meelde.

Mispärast me peame tingimata seda teed edasi minema? Tehkem need tööd ära, mis meil on vaja teha, aga tehkem neid mõistlikult, eestlaslikult ilma mõttetult raha kulutamata ja ilma alatisi lisakomisjone loomata! Aitäh tähelepanu eest!

11:08 Aseesimees Enn Eesmaa

Mart Helme Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna esindajana, palun!

11:08 Mart Helme

Lugupeetud eesistuja! Head kolleegid! Päris lõbus kuulamine oli ja mõte, mis sellega seoses pähe turgatas, oli see, et vasakpoolsed on ju kogu aeg kritiseerinud parempoolseid selle eest, et parempoolsed on riigi lihvinud hirmus õhukeseks. Nüüd me näeme selget katset seda riiki uuesti paksuks teha, luues igasuguseid komisjone, kulutades maksumaksja raha. Ja mida me vastu saame? Ma võin mürki võtta – kahjuks ei ole Riigikogu Kantselei pannud mürgipotti puldi peale, et saaks mürki võtta, ma võtaksin seda küll –, et mingit villa sealt ei sünni.

See selgus ka praegu küsimustele antud vastuseid kuulates, et ei ole mingit visiooni, ei ole mingit sätestatud eesmärki, milleni jõuda, mis küsimused lahendada. Kas soovitakse lahendada riigivalitsemise küsimused tipptasandil, st kas on vaja muuta valitsuse struktuuri, liita ministeeriume või lahutada ministeeriume, vähendada ametnike arvu või ma ei tea mida teha? Mitte mingit visiooni ei ole, mitte mingisugust lähteülesannet ei ole ja mitte mingit eesmärki, milleni peaks jõudma, samuti ei ole. Aga loome komisjoni, loome Murphy seaduse kohaselt komisjoni, mis mitte millegagi tegelikult ei tegele ja veeretab kenasti päevi kuni valimisteni. Ja eks me siis vaatame, mis pärast valimisi saab. Valimiste ajal jagame lubadusi, räägime sellest, kuidas komisjonis on väljatöötamisel tohutu grandioossed plaanid Eesti taas suureks muutmiseks, nii nagu Trump Ameerikas. Ja pärast valimisi selgub, et tegelikult Eestit suureks muuta ei saa, sest raha selleks ikkagi ei jätku. Inimesed lähevad ära, inimesed pettuvad, inimesed ei tule isegi valimistel välja ja algab tants uues tsüklis edasi, nii nagu see on olnud juba päris pikka aega.

Nii et, lugupeetavad, tehke kõigepealt kõigile siin saalis viibijatele ja avalikkusele tervikuna selgeks, millega te tegeleda tahate, mida te saavutada tahate peale lihtsalt riigireformi. Mis asi on riigireform? Defineerige ära, mis asi on riigireform! Vaat siis hakkame edasi mõtlema ja võib-olla siis on mõistlik kulutada ka see umbes 100 000 eurot selle komisjoni ülalpidamiseks. Aga praegusel kujul ei ole mõtet ja ütleme nii, nagu ütleb Mika Waltari Sinuhe selles suurepärasest raamatust: "Su jutt on nagu kärbeste sumin mu kõrvades." Aitäh!

11:11 Aseesimees Enn Eesmaa

Reformierakonna fraktsiooni nimel Urmas Kruuse, palun!

11:11 Urmas Kruuse

Austatud eesistuja! Head kolleegid! Peale sellist sõnavõttu on kena jätkata. Reformierakonna fraktsioon ja Reformierakond kindlasti riigi jätkusuutlikkuse ideed toetab. Mis puudutab riigireformi, siis ükskõik mismoodi me seda ka ei nimeta, aga nende inimeste hulk, kes Eesti riigile makse maksavad, aina väheneb ja me peame sellega ühel või teisel viisil arvestama. Me oleme siin kuulnud sõnu sellest, et parlament soovib kummitempli staatusest lahti saada. Aga kas see õnnestub niisugusel viisi, selles ma julgen kahelda, eriti teades, kui suured summad on selle komisjoni tööks eraldatud. See viib ühele mõttele: kui sul on ainult tahe, aga instrumendid puuduvad, siis ei ole võimalik eesmärki saavutada. Ma olen nõus härra Adamsi öelduga, et selgema tulemuse võiks saavutada, kui komisjoni tegevusaeg oleks selgelt piiritletud ja ka nimetatud konkreetset ülesandet või eesmärgid, mida selle komisjoni tööks soovitakse saavutada. Praegu võib see kõik meenutada lihtsalt ühte tiksvat kella, mis ei pruugi seisma jääda enne selle koosseisu volituste tähtaja lõppu. Aga isegi kui see kell seisma jääb, ei pruugi keegi seda märgata, kui me rakendame komisjoni töösse sellisel kombel, nagu kavas on. Muidugi on teretulnud igasugune diskussioon selle üle, milline meie riik peaks olema, kuid see peaks käima lähtuvalt vajadusest. Mis ka ei ole, me peame iga päev tegevuses olema. Praegu on välja käidud ettepanek, et komisjoni töö peaks olema tähtajatu. See võiks anda selge signaali, et ei olegi konkreetset eesmärki. Nii puhtalt vahendina ei saa seda toetada. Aga ideed, et riigi reformimine laiemas filosoofilises mõttes on vajalik, me kindlasti toetame.

11:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Kuna rohkem sõnavõtusoove ei ole, sulgen läbirääkimised. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 368 esimene lugemine lõpetada. Esimene lugemine on lõppenud. Määrati eelnõu 368 muudatusettepanekute esitamise tähtajaks 3. veebruari kell 12.

2. 11:14 Erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu (325 SE) esimene lugemine

11:14 Aseesimees Enn Eesmaa

Tänane teine päevakorrapunkt on Eesti Vabaerakonna fraktsiooni algatatud erakonnaseaduse muutmise seaduse eelnõu 325 esimene lugemine. Palun algatajatepoolseks ettekandeks kõnetooli Riigikogu liikme Andres Herkeli!

11:14 Andres Herkel

Härra juhataja! Austatud rahvaesindajad! Selle eelnõuga lisab Vabaerakonna fraktsioon veel ühe finessi temaatikasse, mille üldisem nimetus on erakondade ülerahastamine riigieelarvest ning selle raha üsna mõõdutundetu kasutamine valimiskampaaniates. Sisuliselt püütakse maksumaksjate hääli maksumaksjate endi rahaga, selle rahaga, mis on kogutud riigieelarvesse. Pahatihti läheb see üle kampaaniavõlgade kinnimaksmiseks pika perioodi vältel, sest riigieelarvest on ju raha saada. Või õigemini seda ise võetakse.

Ma arvan, et kogu see Vabaerakonna lähenemine, millega me 2015. aastal välja tulime ja mis oma platvormilt suuresti põhineski seisukohal, et Eestis antakse erakondadele maksumaksja raha liiga palju, on üks väheseid näiteid sellise mittepulistliku programmiga parlamenti jõudmisest. Ja erakondade ülerahastamise puhul on paraku tegemist täiesti objektiivse faktiga. See on olnud üks peamisi alustalasid, et Eesti poliitikamaastik on kartellistunud. Ka eelmisel nädalal tekkis siin ühe eelnõu arutelul diskussioon, kas on kartell või ei ole kartell. Kindlasti on sellise erakondade rahastamise mudeli puhul tegu kartelliga.

Nüüd, see ei ole see eelnõu, millega me tahame erakondade riigieelarvelist rahastamist poole võrra vähendada, et viia see mingisegi proportsiooni teistes Euroopa riikides toimuvaga. Selle eelnõu me oleme esitanud ammuilma ja me ainult ootame seda, et Riigikogu põhiseaduskomisjon võtaks selle oma lauashtlist välja, sest esimene lugemine lõpetati. Uus koalitsioon võiks nüüd selgelt oma tahet väljendada. Ja see ei ole ka see eelnõu, millega me soovime likvideerida ebaõigluse, mis valitseb kohalike valimisliitude suhtes. Pean silmas konkurentsivõimaluse vähendamist sellega, et erakondade nimekirjad võivad erakondade toetusest oma osa saada, aga kodanikualgatuse korras loodud valimisliitudele ei ole mingit niisugust toetust loota. Selle eelnõu me veel esitame.

Niisiis, selle eelnõu ambitsioon on väiksem. Me tahame eemaldada kehtiva erakonnaseaduse ühe väga ebaõnnestunud sätte ning pakume välja regulatsiooni, mis hoiaks erakondi tagasi selle eest, et valimiskampaaniaid tehakse võlgu ning need makstakse tagantjärele kinni riigieelarve rahaga. Juhin siinkohal tähelepanu just kehtiva regulatsiooni absurdsusele ning tutvustan seejärel ka meie pakutud asendust. Nimelt, kehtiva erakonnaseaduse § 12⁹ lõige 6 ütleb nii, ma tsiteerin: "Kui erakonna netovara väärtus majandusaasta lõpu seisuga on kolmel järjestikusel aastal negatiivne, taotleb erakond erakondade rahastamise järelevalve komisjonilt ettepanekute esitamist majanduslike raskuste ületamiseks, erakonna likviidsuse taastamiseks, maksejõulisuse parandamiseks ja jätkusuutliku majandamise tagamiseks."

Kui Riigikogu eelmine koosseis erakonnaseaduse muutmist menetles, siis juhtis tollal juba tegutsev Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjon selle sätte ebakõlale tähelepanu, saates ka põhiseaduskomisjoni tollasele esimehele härra Marustele kirja, milles öeldi, et sellega antakse järelevalveorganile täiesti uus ja talle sobimatu funktsioon abistada järelevalvatavat tema majandustegevuses nõustava või saneeriva organina. See läheb vastuollu kontrolli sõltumatuse printsiibiga. Sisuliselt on selle sättega ERJK-le ehk Erakondade Rahastamise Järelevalve Komisjonile pandud osalt nagu audiitori ülesanded ja põhimõtteliselt võib tekkida ka olukord, kus ta peab teostama kontrolli iseenda tehtud soovitude otstarbekuse kohta.

Meie pakutud sõnastus on, et kui erakonna netovara väärtus majandusaasta lõpu seisuga on kahel järjestikusel aastal negatiivne, peatatakse eraldise maksmine riigieelarvest kaheks aastaks ning vastav raha suunatakse riigi stabiliseerimisreservi. See seab sinna paragrahvi tegelikult selle, mis seal olema peab, ehk mõistliku sanktsiooni. Juhin tähelepanu ka sellele, et tegelikult oli sarnase lahenduse otsimine päevakorral ka Riigikogu eelmises koosseisus, kui erakonnaseaduse muudatusi arutati. Aga siis loodi niisugune mitte midagi ütlev mull, mille sisu on see, nagu ma kirjeldasin: järelevalvekomisjonile pandi funktsioon, mida ta sisuliselt täita ei saa. Seega on eelnõu eesmärk luua tõhus sanktsioon, et takistada erakondade miinusesse minekut ning võlgu tehtud valimiskampaaniaid. Kui erakonna netovara väärtus on kaks aastat negatiivne olnud, siis tuleks riigieelarvelise toetuse maksmine peatada. Oleme seisukohal, et erakondi, kes ei suuda iseenda rahaasju mõistlikult korraldada, ei saa usaldada riigi rahaasju korraldama. Me võime aru saada sellest, kui netovara ühe aasta lõikes läheb miinusesse, aga kui see juhtub mitu aastat järjest, siis on tegemist kroonilise probleemiga, mida loodetakse lahendada peale tuleva rahavoo ehk nagu ma osutasin, riigieelarve abil. Tegelikult peaks riigieelarveline toetus meie arvates olema ka sihtotstarbestatud, et oleks selgelt välja lugeda, mis on tegevuskulud ja mis on koolituskulud. Ning kampaaniakulude katmine ei tohiks olla mitte esimese järgu tähtsusega, ammugi mitte kampaaniavõlgade maksmine.

Oleme seisukohal, et erakondade rahastamine riigieelarvest on suur privileeg. See suur privileeg eeldab ka suurt vastutust ja sellest tulenevalt leiame, et seda suurt privileegi arvestades on meie pakutud sanktsioon mõistlik ja vajalik. Võite muidugi küsida, et kui riigieelarveline toetus lakkab, mis siis erakondadest saab. Aga teate, erakonnad ei peagi olema riigierakonnad. Nad peavad sellisel juhtumil olema eeskätt oma valijate, oma toetajate tahte väljendajad ja kui nemad on valmis oma toetusega panustama, siis tullakse välja ka väga rasketest olukordadest, mitte ei jääda lootma riigi peale. Aitäh!

11:23 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse ettekandjale esitab Peeter Ernits.

11:23 Peeter Ernits

Aitäh, hea juhataja! Hea ettekandja! Esimesel pilgul sümpaatne eelnõu, aga minu meelest keskendub see väga väiksele asjale, selle asemel et suurelt vaadata. Te teete ettepaneku, et kui erakonna netovara väärtus majandusaasta lõpu seisuga on kahel järjestikusel aastal negatiivne, siis juhtub see, mis te pakute. Kuidas aga asjaomane suur pilt välja näeb? Minu teada on Euroopa riikides punases olek pigem reegel. Milline see pilt ikkagi on? Või ei ole see nii? Maalige meile palun selline üldisem pilt Euroopa riikidest!

11:24 Andres Herkel

Aitäh! Me ei teeks seda ettepanekut, kui suured probleemid oleksid lahendatud, kui erakondi rahastataks mõistlikus proportsioonis ning kui erakondasid ja valimisliite koheldaks poliitikaväljal

võrdsena. Sellisel juhul me tõenäoliselt seda ettepanekut ei teeks. Kuna aga erakondadele on Eesti õiguses antud eristaatus, siis me leiame, et kampaaniate võlgu tegemist pole võimalik teisiti piirata, kui seada niisugune sanktsioon.

Mis puudutab teisi Euroopa riike, siis teil on õigus ilmselt selles, et üldprintsibiina võib normaalselt funktsioneeriva kodanikuühenduse netovara miinusesse minna, aga see võib plussi jõuda ja asi klatitakse ära. Sellisel juhul poleks mõtet sanktsiooni seada. Kuid me peame selle suure pildi puhul silmas pidama seda, et kui arvestada ühe maksumaksja kohta tulevat summat, siis on Eestis erakonnad väga luksuslikult rahastatud. Need analüüsid, mis härra Riho Kangur Riigikogu Kantselei õigus- ja analüüsiosakonnast meile koostas – tõsi küll, see oli mõni aasta tagasi ja võib-olla tuleks neid juba ajakohastada – näitasid ilmselgelt, et Eestis rahastatakse erakondi kõige luksuslikumalt ja tegelikult ka sihtotstarvestamata moel. Niisugusel moel seda teistes Euroopa Liidu riikides ei tehta.

Ma võin tuua mõned näited. Leedu elanike arv on tunduvalt suurem kui Eesti oma, aga mõni aasta tagasi, kui meil oli see summa juba 5,4 miljonit eurot, siis nemad maksid 4,35 miljonit ja see oli üks suurimaid Euroopas. Iirimaa maksis 5,6 miljonit ja nende elanike arv on üle kolme korra suurem kui meil. Tšehhis eraldati 2010. aastal 3,46 miljonit, seal on 10 miljonit elanikku. Me võime need võrdlustabelid üles otsida ja mälu värskendamiseks põhiseaduskomisjonile uuesti saata. Riigikogu eelmises koosseisus olid need päris mitme probleemi lahendamisel komisjoni liikmetel silme ees, kuid kahjuks ei ole nendest tabelitest järeldusi tehtud. Eestis rahastatakse erakondi *per capita*, ühe inimese kohta tunduvalt luksuslikumalt kui teistes Euroopa Liidu liikmesriikides.

11:27 Aseesimees Enn Eesmaa

Raivo Põldaru.

11:27 Raivo Põldaru

Aitäh, härra eesistuja! Lugupeetud ettekandja! Kas säärase olukorra lahendamiseks on võetud ka snitti mõnest teisest riigist või on see teie enda väljamõeldis? Selline mõte ka, et kas peaks karistama just raha äravõtmisega seda, kes miinuses on. Võib-olla käivitada hoopis pankrotimenetlus ja ongi kõik – lõpp, raha ju ei ole. Kas on kuskilt snitti võetud? Kuidas teistes riikides see olukord lahendatud on?

11:27 Andres Herkel

Aitäh! Teistes riikides on erakonna likvideerimise protseduure olnud küll, aga iseküsimus on, kas on mõistlik poliitikaväljal ühte osalist likvideerima hakata. Nagu ma eelmisele küsimusele vastates ütlesin, meie ettepanek tuleneb ikkagi Eesti unikaalsest olukorrast, kus erakonnad on ülerahastatud. Kuni sellega midagi ette ei võeta, oleks see üks meede, et kampaaniate võlgu tegemist piirata. Ma arvan, et mõistlikum, härra Põldaru, on ka sellisel korral jätta erakonna toetajatele võimalus raskest olukorrast välja tulla. Sundlikvideerimise tee oleks ehk liiga drastiline.

11:28 Aseesimees Enn Eesmaa

Siim Kiisler.

11:28 Siim Kiisler

Aitäh! Auväärt ettekandja! Su ettekande põhitees, millest sa ka alustasid, on see, et erakonnad on ülerahastatud, erakondadel on raha liiga palju. Samas te näete siin eelnõus ette sanktsiooni neile, kes on rahaliselt raskest olukorras, kellel on raha puudu. Te teete ettepaneku just neilt raha ära võtta, kellel seda niigi puudu on. Filosoofilisel tasandil kõlab nagu huvitavalt, aga kui ma praktilisel tasandil, majanduslikult mõeldes püüan teie seisukohast, aru saada, siis jõuan järeldusele, et peaks olema ju täpselt vastupidi: neilt, kellel on raha üle, kellel raha vedeleb arvel ja kes ei oska sellega midagi teha, tuleks ära võtta, sest nemad on nagu ülerahastatud. Ülerahastatud ei ole mitte need, kes on raskest finantsilises olukorras ja võlgades. Kuidas sa seda selgitad?

11:29 Andres Herkel

Aitäh, härra Kiisler! Ma saan aru, et teie erakond tahaks ilmselt veel rohkem raha saada, aga ma ei pea otstarbekaks seda anda. Ettepanekut tulebki mõista nii, et see sanktsioon rakendatakse juhul, kui rahaga on hooletult ümber käidud. Kui selline seadussäte kehtiks, siis kindlasti pikaajalisi võlgnevusi ei tekiks.

Me soovime seda probleemi ära hoida. Ma kordan veel kord, et me ei räägi siin ainult väikesest võlast. Ja sellepärast ma ka osutasin, et põhiprobleem on meie jaoks see, et erakondade rahastamine üleüldse on liiga suur. Seda võiks vähendada vähemalt poole võrra.

11:30 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

11:30 Urmas Kruuse

Aitäh, auväärt istungi juhataja! Hea ettekandja! Te töite oma ettekandes mõned näited, kuidas teistes riikides seda on rahastatud, ja olete korduvalt viidanud, et Eestis on see valdkond ülerahastatud. Aga kas see, et riik annab demokraatiale teatud kindla garantii, on parem või halvem situatsioonist, kus riigi rahastus on väike ja võimu ärastamine oligarhide poolt on täiesti reaalne? Kumb on teie arvates parem?

11:31 Andres Herkel

Aitäh! Mõlemad on halvad: nii see, kui raha liiga palju antakse, mis tekitab nn riigierakonnad, kui ka see, millele te osutate. See oli meie lõunanaabril Lätis probleemiks mõni aeg tagasi, kui riigieelarvelist raha erakondadele üldse ei antud. Ma arvan, et riigipoolne rahastus ehk garantii iseenesest on Euroopa riikides täiesti tavaline. Ma pean seda ka täiesti mõistlikuks. Selleks et meie ideed tagurpidi ei pöörataks, ma rõhutan siinkohal: Vabaerakond ei ole mitte kunagi kõnelnud sellest, et erakonnad riigieelarvest toetust ei peaks saama. Aga selle toetuse määr peaks olema mõistlik ja see raha peaks olema jagatud niiviisi, et poliitiline konkurents oleks avatud. Seda meie süsteem praegu parimal moel ei taga.

11:32 Aseesimees Enn Eesmaa

Peeter Ernits.

11:32 Peeter Ernits

Aitäh, härra juhataja! Hea ettekandja! Põhiseaduskomisjonis jäi mulle kõrvu, et Eestis rahastatakse erakondi *per capita* kolm korda rohkem kui Euroopas keskmiselt. Samas on väga kurb ja üllatuslik fakt, et kui hädaolukorra seadust peaks hakkama rakendama, siis on raha selleks tuhandeid kordi vähem kui näiteks naabermaal Soomes. See peaks palju rohkem kellukese helisema panema. Kas teie meelest on kogu meie rahastamissüsteem paigast ära? Praegu te räägite erakondadest, aga kui juhtub mingi suur õnnetus või midagi muud hullu – ehk peaks tervikuna kogu rahastamissüsteemi üle vaatama sellest vaatevinklist, mis on kõige olulisem?

11:33 Andres Herkel

Aitäh, härra Ernits! See teema väljub konkreetse eelnõu piiridest. Meil on selgeid seisukohti riigieelarve küsimustes, aga ma ei taha teemast väga kaugele minna. Te töite näiteks hädaolukorra seaduse rakendamise ja selliseid näiteid eri valdkondadest võib tuua veel ja veel. Kui erakondade rahastamisel loobuda poolest summast, mis oleks 2,7 miljonit, siis sellega tervet riiki muidugi ei paranda. Sellest jääb väheseks, et lappida kitsaskohti, mida meil on kümnetes valdkondades. Aga tunduvalt olulisem kogu selle asja juures oleks see, millist eeskuju poliitiline eliit annab. Ja see eeskuju, mis Eestis on antud erakondade rahastamisega, on olnud demoraliseeriva iseloomuga.

11:34 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin!

11:34 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Öeldakse ju, et kui sa ei taha toita oma armeed, siis mõne aja pärast on oht, et sa hakkad toitma mõnda võõrast armeed. Poliitikas on sama lugu. Jah, muidugi võib niiviisi teha – netovara väärtus on negatiivne ja lõpetame finantseerimise –, aga te ju saate suurepäraselt aru, et olukord, kus erakonna netovara väärtus muutub äkki negatiivseks, võib tekkida ka nii, et see ei sõltu mitte 10 000 või 15 000 inimesest, kes on erakonnas, vaid ühest või kahest isikust ladvikus. Kas te saate aru, et te praegu praktiliselt lõhute poliitilist süsteemi, te ei võitle? Kui säärane asi tuleb, siis hakkavad Eesti erakonnad sõltuma oligarhidest, kellest juba räägitud on.

11:35 Andres Herkel

Aitäh, härra Stalnuhhin! Ei, me ei lõhu poliitilist süsteemi kohe kindlasti mitte. See ei pea ka niimoodi olema. Ma saan aru, et Keskerakonnas juhtus tõesti niiviisi, et ühest inimesest sõltusid mingisugused garantiikirjad, aga demokraatlikus süsteemis ei tohiks ükski erakond tegelikult oma otsuseid niisugusel moel teha. Individuaalse hulluks minemise eest me oleme demokraatliku juhtimise korral suhteliselt kaitstud, rahaasjade eest vastutab kogu juhatus. Kuidas me kollektiivse hulluks minemise eest kaitstud oleme, seda ma ei oska ütelda. Aga kui üks erakond kollektiivselt päris hulluks läheb, siis ilmselt seda erakonda väga vaja ei ole.

11:36 Aseesimees Enn Eesmaa

Siim Kiisler.

11:36 Siim Kiisler

Aitäh! Hea ettekandja! Minu esimest küsimust te sihilikult tõlgendasite valesti. Ma ei püüdnud väita, et erakondade rahastamist peaks suurendama. Ma püüdsin aru saada teie loogikast, et kas teie jutul mingi majanduslik loogika ka taga on. Kuidas aitab erakondade ülerahastamise vastu võidelda see, kui neile, kellel on raha palju, peaks andma riigieelarvest raha, aga neile, kellel raha puudu, riigieelarvest raha ei peaks andma? See on ju teie ettepaneku sisu tegelikult. Sellele küsimusele te ei vastanud.

11:36 Andres Herkel

Ma seletan siis veel kord, kuigi ma ettekandes seda juba puudutasin. Peamine eesmärk on see, et valimiskampaaniaid ei tehtaks võlgu, et see ettevaatusmehhanism seda takistaks. Teie osutusel võib olla iva sees selles osas, et kui me vaatame, kes oma netovaraga miinustes olnud on, siis näeme, et see puudutab Riigikogus esindatud erakondi, kes ilmselt on teinud arvestuse, et Riigikogu kohtadelt tuleva rahaga valimiskampaaniakulud aja jooksul kantakse. Märksa väiksemas suurusjärgus on olnud viimastel aastatel miinuses ka üks parlamendiväline erakond. Ilmselt tuleks selle regulatsiooni puhul mõelda sellele, et see ei peaks ilmingimata puudutama neid erakondi, kes riigieelarvest niisugust toetust ei saa, ehk siis parlamendiväliseid erakondi.

11:38 Aseesimees Enn Eesmaa

Urmas Kruuse.

11:38 Urmas Kruuse

Aitäh, austatud istungi juhataja! Hea ettekandja! Kas te oma arutelus olete välistanud võimalike jookskeemide tekkimise, et teie kirjeldatud situatsiooni vältida? Ja kas ma sain õigesti aru, et te tundsite muret selle pärast, et Eesti erakonnad ostavad valimisreklaami maksumaksja raha eest? Ning mis on teie arvates hullem: kas see, kui maksumaksja ostab reklaami enda raha eest, või see, kui ta saab reklaami kellegi teise raha eest, keda ta ei tunne?

11:38 Andres Herkel

Aitäh! Sellest viimasest küsimusest ma paraku aru ei saanud. Kui keegi ostab varjatult erakondadele reklaami? Ilmselt mõte oli see. Ma põhimõtteliselt arvan – komisjonis küsiti selle kohta ka –, et tegelikult võiks meie lähenemine päris hästi kokku kõlada ideega, mis on ammu välja käidud, et tuleb katsuda seada valimiskampaania kuludele mingisugune lagi. Seni on see kahjuks pörkunud Reformierakonna vastuseisule. Vabandust, teie küsimuse esimene pool läks mul juba meelest. Ahah, jekk-lahendused. Ei, mul ei ole ambitsiooni siin öelda, et me näeme kõiki asju ette. Eks mis tahes piirangute seadmisel püütakse alati leida mingisuguseid lahendusi, et nendest mööda hiilida. Aga see ei tähenda seda, et me ei pea üritama neid asju korda seada.

11:39 Aseesimees Enn Eesmaa

Mihhail Stalnuhhin.

11:39 Mihhail Stalnuhhin

Aitäh, härra juhataja! Lugupeetud ettekandja! Ma ei saa ütlema jätta, et see on eelnõu, mille sisu on poeetiliselt kirjeldatud vist juba tuhat korda ajaloos. Võib-olla kõige kuulsam stseen on see, kus Othello hüüab: "Sure sa!" ja kägistab Desdemona ära, aga pärast kahetseb. Küsimus on mul aga hoopis selline. Vaadake, erakonna väärtus ei ole tema netovaras. Erakonna väärtus on tema ideoloogias ja selles, kui palju inimesi seda toetab. Kas on võimalik siduda erakonna väärtus poliitiliselt tema majandusliku väärtusega, mingi netoväärtusega? Mina küll sellisest asjast aru ei saa, kuidas see üldse võimalik on.

11:40 Andres Herkel

Aitäh, härra Stalnuhhin! Erakonna poliitiline väärtus ilma majandusliku vastutustundlikkuseta võib olla väga ohtlik. Just sellepärast me pakumegi lahendust, et me selle poliitilise väärtusega, mida on võimalik valimiskampaania käigus üles kütta, ei sõidaks niikaugemale, et me võtame endale pikaajalised võlad. Me hullutame paljusid valijaid ja võtame endale pikaajalised võlad, pärast aga kahetseme. Muide, "Othellot" käisin ma nädal aega tagasi Tartus vaatamas, Vanemuine mängib seda ja seal tõesti on see stseen.

11:41 Aseesimees Enn Eesmaa

Jaanus Marrandi.

11:41 Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Kuulates teie vastuseid, torkas mulle kõrva, et teie arvates peaks erakondi poole vähem rahastama. See tuletas mulle meelde alkoholivastast reklaami "Joome poole vähem!". Omal ajal, kui erakondade rahastamise süsteem muutus, te hääletasite ilmselt ka selle poolt. Aga tegelikult te teate ju ise ka suurepäraselt, et kui keelati ära ettevõtete annetused, jäi ainult eraisikute ja riigi rahastus. Nüüd te tõite meile võrdlusi teiste riikidega. Suuremates riikides justkui rahastatakse erakondi riigieelarvest oluliselt vähem. Samas ei saa seda kõike niimoodi kontekstist välja rebituna käsitleda. Kas teil on olemas ka andmed, mis kinnitavad, et teisteski riikides näiteks ettevõtted ei või annetada, ainult eraisikud võivad annetada ja lisaks on veel riigi rahastus? Süsteemid on ikkagi tunduvalt keerukamad, ühe numbri nimetamisest ei piisa.

11:42 Andres Herkel

Härra Marrandi, kõigepealt pean ma teid kurvastama. Te avaldasite arvamust, et ma toetasin seda rahastamise ümbertegemise skeemi, aga te ilmselt eksite. Ma ei oska peast öelda seda aastanumbrit, ent see võis olla 2003. aasta jõulude-eelne viimane istung. Ma võin stenogrammist välja võtta ja teile saata oma kõne, mis ma sel puhul pidasin. Ma ei pidanud seda muudatust kuigi otstarbekaks ega mõistlikuks, sest asjaomased rahasummad suurenesid. Mis puudutab ettevõtete annetusi, siis see on omaette teema ja seda ma täna ei avaks. Olen aga natukene skeptiline selles suhtes, kuidas see on välja kukkunud. Ettevõtjad annetavad ju eraisikutena. See piirang tõepoolest ei ole paljudes riikides levinud, aga seda teemat ma kõnealuse eelnõu arutelul puudutada ei soovi.

11:43 Aseesimees Enn Eesmaa

Palun, Marko Šorin!

11:43 Marko Šorin

Aitäh, istungi juhataja! Hea eelnõu esindaja! Erakondade rahastamine on olnud kaua küsimus kõikidele parlamendierakondadele. Kui siin hiljaaegu üks erakond valis omale uut juhti, siis paluti ka vanu patte andestada, kuna siis olid teised ajad. Vabaerakonna seisukohta tahaksin aga teada saada selles võtmes, et kui on ühel kaalukaasil praegune süsteem ja teisel kaalukaasil jälle mustad kilekotid, siis kumma variandi te valiksite?

11:44 Andres Herkel

Aitäh, härra Šorin! Mis ma selle hommikuse konjakijoomise lõpetamise küsimusega nüüd peale hakkan? Ma ei pea kumbagi asja mõistlikuks. Küllap meie arenguga seoses jäävad need mustad kilekotid järjest rohkem minevikku. Ja usun, et järjest rohkem jääb minevikku ka selline valimiskampaania mahtu kasutav võistlemine ja tapmine. Mis aga peaks tulema ja mida Eesti erakonnasüsteemis on päris vähe,

see on liikmete omaosalus, omavastutus – see, et oleksid sellised liikmed, kes maksavad liikmemaksu. Sinnapoole liikumine on meie eesmärk.

11:44 Aseesimees Enn Eesmaa

Jaanus Marrandi.

11:44 Jaanus Marrandi

Täna! Lugupeetud ettekandja! Ma ei ole sugugi nõus teie arvamusega, et jätame ettevõtete rahastamise täielikult kõrvale. See oleks eksitav ja kontekstist välja võetud positsioon, mis tugineks väitele, et teistes maades on riigipoolne rahastamine märksa väiksem. Tegelikult loeb ju ikkagi kogu kompott, see rahakogus, mis erakonnad saavad, et üldse tegutseda. See on kompleksne teema ja võrrelda saab asjade seisu kõike komplekselt käsitledes – kust ja kui palju vahendeid saadakse. Ma olen nõus teie positsiooniga, et mingis mõttes on reegel, et ettevõtted ei või erakondi rahastada, kunstlik. Ka ettevõtjate raha tuleb ju ettevõtlusest, nii et see on peaaegu sama. Aga ikkagi ma küsin, miks te ei taha kogu seda rahastamissüsteemi komplekselt vaadata. Kilekotiraha tuleb selle poole väiksema rahastamise korral pigem tagasi.

11:46 Andres Herkel

Aitäh, härra Marrandi! Mis ma nüüd selle küsimusega peale hakkan? Seda, mismoodi ettevõtted võivad erakondi rahastada, me selles eelnõus ei puuduta. Nagu ma osutasin, meil on siin üldisemaid algatusi, mis puudutaksid erakondade rahastamise ümberkorraldamist põhimõttelisemal moel. Ma viskaksin siin õhku ka mõtte, et tegelikult oleks meil hädasti vaja uut erakonnaseadust, mis ei kubiseks vastuoludest. Praegu tahame muuta erakonnaseaduse § 12⁹ lõiget 6, aga neid astmeid on sellel paragrahvil mituteistkümmend. Ma arvan, et erakonnaseadus tervikuna vajab kriitilist analüüsi ja korrastamist, me võiksime seda teha. Aga selleks, et see tõesti toimuks, jääb ilmselt Vabaerakonna fraktsiooni liikmetest ja nõunikest natukene väheks. Me püüame oma arusaamadele nõutada laiemat poliitilist toetust, siis saaksime koos selliseid asju ette võtta.

11:47 Aseesimees Enn Eesmaa

Valeri Korb.

11:47 Valeri Korb

Aitäh! Lugupeetud kolleeg! Ma ei mõtle, et erakondade rahastamise kord teistes riikides peaks ka meile sobima, sellepärast et mujal on teised võimalused, teistsugused eelarved. Aga teie eelnõu ütleb seda, et anname erakonnale raha ja pärast reguleerime, kuidas seda raha kasutada. Ma usun, et te olete minuga nõus, et valimiskampaanial on tähtis osa kõikide erakondade elus. Ma mõtlengi, et ehk anda selleks raha neile suures osas kätte, aga teie oma kõnes ütlesite, et seda ei saa teha. Kas ma sain õigesti aru, et teie ettepanek on rahaline toetus üldse ära jätta?

11:48 Andres Herkel

Aitäh! Te saite ilmselt millestki valesti aru. Ma ei arva, et riigi rahalist toetust ei peaks olema. Ma arvan, et see on ülemäärane. Mis puutub kampaaniasummadesse ja teistesse kuludesse, siis kui riik annab raha, siis peaks ta seda andma teatud kindlateks otstarveteks, mitte nii, et kõik see raha on võimalik kulutada valimiskampaaniale ja pärast hakkame eraldi moodustama demokraatia arendamise sihtasutusi. Mõni aasta tagasi oli ju teemana üleval, et need saaksid eraldi raha koolitustegevuse läbiviimiseks. Usutavasti on erakondadel peale selle, et – vabandust väljenduse pärast! – valijate ajusid lausreklaamiga pesta, tõepoolest väga vajalik rahvalalgatuslik funktsioon. Nii et kui raha eraldatakse, siis peaksid teada olema eri rubriigid: nii palju on koolituskuludeks, nii palju on tegevuskuludeks ja nii palju on kampaaniakuludeks. See raha on praegu täiesti sihtotstarvestamata.

11:49 Aseesimees Enn Eesmaa

Austatud ettekandja! Teile rohkem küsimusi ei ole. Kutsun komisjoni ettekandeks kõnetooli põhiseaduskomisjoni liikme Helmut Hallemaa.

11:49 Helmut Hallemaa

Austatud istungi juhataja! Head kolleegid! Annan Riigikogu põhiseaduskomisjoni arutelust ülevaate ja kindlasti nimetan lõpus ka otsused. Vabaerakonna fraktsioon esitas eelnõu menetlusse eelmise aasta 8. novembril. Põhiseaduskomisjoni istungile jõudis see tänavu 17. jaanuaril ja protokollis kajastub 93. numbri all. Kindlasti on teema oluline, nagu oli näha ka tänasest küsimuste-vastuste voorust. Seda rõhutasin ma ise ja rõhutati ka komisjonis. Loomulikult paneb riigieelarvest raha saamine erakondadele vastutuse, selles saab eelnõu esitajaga ainult nõustuda. Ja kindlasti on oluline ka see, et erakondade kui riigieelarvest raha saavate poliitiliste üksuste enesemajandamine oleks eeskujulik.

Nii nagu siin saalis ettekande ajal, oli arutelu ka komisjonis oluliselt laiem, kui on selle eelnõu reguleerimisala. Me käsitlesime valimisreklaami mahu piiramist ja muid valimisreklaamiga seotud küsimusi. Laual oli ka erakondade rahastamine üldisemalt: miks neid riigieelarvest rahastatakse jms. Erakonnaseaduse problemaatika tõi komisjonis välja komisjoni liige Jüri Adams. Ta märkis nagu ka Andres Herkel siin, et see seadus võiks tulevikus uuesti lauale tulla. Et erakonnaseaduses on mitmeid raamatupidamislikke asju sees, on minu arvates loomulik. Ka see eelnõu käsitleb ühte asja ehk rahastamist, nii et raamatupidamine on sellega otseselt seotud.

Käsitleti ka erakondade kui kodanikuühenduste olemust. Pikemalt võtsid sõna komisjoni liikmed Mart Nutt ja Ivari Padar, kes leidsid, et erakonnad on küll kodanikuühendused, aga nii oma olemuselt kui ka rollilt on nad erilised ja ilmselt peaks jääma ikkagi eriregulatsioon, kuigi Euroopas on ka selliseid riike, kus erakondade toimimist eraldi seadus ei reguleeri. Teises äärmuses on sellised riigid, kus erakonnad ongi avalik-õiguslikud üksused. Meil ei ole isegi omavalitsuste liidud maakondade tasandil avalik-õiguslikud moodustised, need on ka tavalised kodanikuühendused.

Ja jõudsimme meigi nii erakondade olemust ja tegutsemist kui rahastamist arutades võrdlemiseni Euroopa teiste riikidega. Ma ise võtsin kokku – ja selleni jõudsid ka teised komisjoni liikmed –, et tegelikult pole üks ühele võrdlus ikkagi mõeldav. See ei ole mõeldav ka kodanikuühenduste puhul. Paraku toimivad nii kodanikuühendused kui ka erakonnad täiesti erinevate loogikate alusel ning ka rahastamis- ja majandamismudelid on riigiti täiesti erinevad.

Komisjoni arutelul oli võtmeküsimus seesama, mis siin saalis: kui palju ja kas üldse tuleb erakondi riigieelarvest rahastada. Selle kohta võtsid sõna kolm komisjoni liiget. Ivari Padar küsis, kas erakondi saab ikka võrrelda tavaliste mittetulundusühingutega. Erakondade spetsiifika on ju hoopis teistsugune ja enne erakondade riigieelarvest rahastamise suurendamist olid jälle teistsugused probleemid. Näiteks olid erakondadega seotud korrupsioonikahtlused palju aktuaalsemad. Mina ise komisjoni liikmena märkisin, et eelnõu seletuskirjas on öeldud – ja seda ütles ka ettekandja siin –, et erakondade rahastamine riigieelarvest on suur privileeg ning see tähendab suurt vastutust. Vastutust ma juba rõhutasin ja olen sellega täiesti nõus, et see paneb erakondade esindajatele ja liikmetele suure vastutuse. Aga kas seda just privileegiks nimetada saab – riigieelarvest rahastamise eesmärgid süsteemi muutes olid igatahes teised. Põhieesmärk oli muuta erakondade toimimine teistest rahastamise allikatest sõltumatuks. Hilisemas diskussioonis märkis hea kolleeg Jüri Adams, et päris õige ei olegi "privileegi" sõna õigusdokumentides kasutada. On olemas eesõigus ja eriõigus. On selge, et erakondadel eesõigust ei ole, aga eriõigus tuleneb sellest, et erakonnad saavad riigieelarvest raha. Aga seda saavad ka teised kodanikuühendused.

Teema võttis lõpuks kokku komisjoni liige Kalle Laanet, kes ütles, et kui erakondade riigieelarvest rahastamist suurendati, siis tehti seda põhjusel, et varem olid lubatud juriidiliste isikute annetused ja keegi ei teadnud, kes oli ühe või teise juriidilise isiku taga. Ta arvas, et keegi ei ole suutnud seni selgemat süsteemi välja mõelda. Mis puudutab eraldatavaid rahasummasid, siis see on tõesti poliitilise kokkuleppe küsimus.

Konkreetselt eelnõu kontekstis minu meelest päris olemusliku küsimuse küsis komisjoni esimees Ken-Marti Vaher. Tema soovis teada, mis põhjusel otsustas eelnõu algataja seada piiriks just kaks aastat: kui kaks aastat on netovara väärtus majandusaasta lõpu seisuga negatiivne, siis hakatakse rakendama suhteliselt karmi sanktsiooni. Härra Herkel vastas, et eelnõu algatajatele näis, et kaks aastat on piisavalt pikk periood selleks, et võtta kasutusele sanktsioonid. Ka oli juttu sellest – seda ütles siin ka eelnõu algataja –, et tegelikult me peaksime arvestama, et seda regulatsiooni ei saa rakendada järgmisel aastal. Kui üldse, siis saab seda rakendada probleemide tekkest ühe aasta möödumisel, sest majandusaasta aruanded esitatakse 30. juuni seisuga järgmisel aastal.

Tegelikult üks oluline teema veel, mis oli laiem ega puuduta otseselt seda eelnõu, aga laual oli ka Eesti ja teiste riikide erakondade rahastamise võrdlus. Ma ei mäleta, kas härra Herkel või Adams tõi komisjonis

esile selle, et meist suurem rahastus, kui võtta *per capita* praeguse sisemajanduse kogutoodangu juures, on Islandil. Tabelis, mille on põhiseaduskomisjon meile koostanud, see ei kajastu. Komisjonis olid tegelikult olemas ka asjaomased arvandmed, aga paraku on need 2010. aastast. Näiteks Küprose rahastus oli 2007. aastal 4,35 miljonit ja Küpros on meist oluliselt väiksem. Tol aastal maksime meie veidi alla 6 miljoni ehk 5,7 miljonit eurot. Nii et tegelikult üsna samas suurusjärgus. Järgmised riigid, kui aluseks võtta sisemajanduse kogutoodang ja rahvaarv, on Leedu, Poola ja Austria. Kõigil neil on lisaks otsetoetusele valimiskampaaniaid eraldi rahastatud. See ettepanek oli ka meil laual. Lisaks märkis Mart Nutt ühte olulist asja, mille ka ettekandja vastates esile tõi. Nimelt on olemas MASA-d ja DASA-d ehk maailmavaate sihtasutused ja demokraatia arendamise sihtasutused. Kui eelmine parlamendikoosseis seda arutas, siis leiti, et Eestis ei hakata neid rakendama ja jäädakse erakondade otserahastuse juurde. Meil makstakse raha otsetoetusena, ilma lipikut juurde panemata. Nagu öeldud, paljudes riikides on valimiskampaaniaid eraldi rahastatud.

Lõpuks tegi komisjon hoolimata pikast ja põhjalikust arutelust suhteliselt lühidad otsused. Neid on kolm. Kõigepealt tehti ettepanek võtta eelnõu tänase istungi päevakorda. Siin ta nüüd on täiskogu päevakorras ja see arutelu hakkab lõppema. Ka tehti ettepanek eelnõu tagasi lükata ja ettekandjaks määrati teie ees seisja. Aitäh!

11:58 Aseesimees Enn Eesmaa

Esimese küsimuse teile, auväärt ettekandja, esitab Külliki Kübarsepp. Palun!

11:58 Külliki Kübarsepp

Aitäh, hea aseesimees! Hea ettekandja! Väga meeldiv, et te nii laialt seda teemat komisjonis käsitlesite. Kas te jõudsite ka küsimuseni, millest tuleneb see põhimõte, et riigieelarvest erakondadele raha maksmiseks ei pea nad esitama ühtegi taotlust, ühtegi visiooni, mis käimasoleval või järgmisel aastal juhtuma hakkab? Piisab sellest, kui edukalt osaleda parlamendivalimistel. Iga aasta jaanuarikuul annab siseminister käskkirja, kus on kirjas teatud summad. Me ise käisime laupäeval külavanemate foorumil, kus mitmel korral tõstatati teema, miks kodanikuühendused pole erakondadega samaväärsed. Erakonnad on nagu kõrgemal seisvad ühendused, nad ei ole võrreldavad kodanikuühendustega. Aga isegi regionaalse toetuse puhul, mida Riigikogu jagab, peavad kõik saajad esitama taotluse, kus on kirjas tegevused ja eelarve kulutamise plaan.

11:59 Helmut Hallemaa

Aitäh! Me tõesti käisime külavanemate foorumil. Seal käsitleti päris huvitavaid teemasid, sh ka erakondade teemat. Seda just lähenevate valimiste kontekstis, et kui palju tulevad välja valimisliidud ja kui palju erakonnad. Mina olen küll natuke teistsugusel arvamusel. Mina arvan, et erakonnad esitavad päris mahukad taotlused, ja see on tegelikult seotud ka valimiste ja valimistulemustega. Paljudes riikides on see täpselt samamoodi. Aga on väga erinevaid variante tõesti. Euroopas on regulatsioon seinast seinani. Ent päris nii ei ole, et lihtsalt antakse raha, tegelikult on see seotud just nimelt valimistulemustega. Ja valimistulemus sõltubki suures plaanis oma seisukohtade, põhimõtete, plaanide tutvustamisest ja sellest tulenevalt sõltub sellest ka rahastus.

12:00 Esimees Eiki Nestor

Rohkem küsimusi komisjonipoolsele ettekandjale ei ole. Avan läbirääkimised. Mihhail Stalnuhhin Keskerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:00 Mihhail Stalnuhhin

Härra esimees! Lugupeetud kolleegid! Me arutame praegu üht väga tänuväärset teemat. Selle tänuväärsus seisneb selles, et see küsimus ei leia mitte kunagi lõplikku lahendust ja me võime sellest rääkida aastaid ja aastakümneid. See on umbes nii, nagu keskajal sofistid vaidlesid omavahel, mis oli enne, kas kana või muna. Imelikul kombel jätsid nad sellest süsteemist välja kuke ja noh, sellisel tingimusel võibki vaidlemiseks sajandeid kulutada. Tegemist on tasakaaluga ja ma võrdleks seda võistlusega, milles on aastakümneid osalenud soomus ja mürsk. Teise maailmasõda alguses oli Saksa vägede põhiline tankivastane kahur 37 mm ja sellest piisas, et marsiti pool Euroopat läbi. Ükski tank ei saanud sellele vastu ja arvati, et see ongi imerelv. Muuseas, Nõukogude väed alustasid 45 mm kahuriga.

Suurt vahet ei ole, eks ju, ning tundus ka, et sellest piisab. Pärast äkki selgus, et Nõukogude Liidus on kasutusele võetud T-34, ja see Saksa 37 mm kahur ei võtnud seda soomust mitte kuidagi. Kahurist oleks nagu hernestega tulistatud. Aga siis tulid teiselt poolt uued rasketankid, needsamad Tigerid, ja Vene 45 mm kahurist ei olnud mingit kasu. Siis tekkis kahur ZiS-3 76 mm, see on tunnistatud teise maailmasõja parimaks kahuriks. Ja nii see võistlus kogu aeg käib. Mingile argumendile leitakse alati vastuargument ja aina muudetakse soomust paksemaks, eks ju. Alguses see oli nagu plekitaoline, selline 8 mm, aga viimaks jõuti umbes 400 millimeetrini välja. Lõpuks aga on selgunud, et sellist tanki ei suuda ükski mootor edasi vedada ja et tuleb mingi tasakaal leida. Täpselt samuti on mürskudega. Äkki leitakse, et vahepeal on metallitööstus nii suure sammu edasi teinud, et mürsk lihtsalt ei läbi metalli. Siis mõeldakse välja uus mürsk, kus on sees väherikastatud uraan, mida kasutasid ameeriklased näiteks Iraagis. Aga siis selgub, et jah, tanki soomusest see lööb läbi, aga tekitab ka ökoloogilise katastroofi. Ent kui sa sõdid, siis pead mõtlema ka rahuajale, sellele, mida sa pärast edasi teed.

Nii et võistlus käib kogu aeg ja me peame sellest tahes-tahtmata osa võtma. On väga tänuväärne, et te tulite selle ideega lagedale, aga minulgi on selle kohta üht-teist öelda. Ma seniajani ei saa aru, miks ühel toredal hetkel keelati juriidilistel isikutel toetada erakondi. Varem oli nii, et sa võtsid toetajate nimekirja, tegid lahti ja kohe said aru, millega on tegemist, keda toetab üks või teine suurfirma ja miks üks või teine seaduseelnõu siia pulti ilmub. Kohe oli selge, keda lobeeritakse.

See on minu arvates üks selline asi, mis teeb mürsu nõrgemaks. See on üks küsimus, mida võiks arutada, aga neil, kes erakonnatööga tegelevad, on selliseid küsimusi väga palju. Kas on õige siduda erakonna netovara rahastamisega? Elus juhtub kõike ja mine sa tea, milline on majanduslik olukord kuu aja pärast. Me ei oska öelda, mis juhtub minuti pärast, rääkimata sellest, mis juhtub aasta või kolme pärast.

Palun minuti lisaaega!

12:05 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega, palun!

12:05 Mihhail Stalnuhhin

See on täna viimane küsimus ja meil on aega sellest kella üheni rääkida. Küsimus on selles, kas me ei pinguta selle eelnõuga üle. Loogiliselt jõuti järeldusele, et tanki kõrgus ei tohi ületada kolme meetrit – see on maksimaalne, muidu see oleks liiga hea sihtmärk. Ma tuletan meelde, et sõja ajal tegid ameeriklased tanki, mis oli peaaegu viis meetrit kõrge, ja arvasid, et see on parim lahendus – on kaugele näha.

Meil on täna arutusel väga tundlik teema. Ei saa ühe erakonna pakutud lahendust hoobilt vastu võtta, seda on vaja pikemat aega arutada, leida nii erakondi kui ka valijaid kaitsvad mehhanismid. Praegu me seda eelnõu toetada ei saa. Seda ütlesin ma Keskerakonna fraktsiooni nimel. Minu isiklik arvamus on, et see ei ole lõpuni läbi mõeldud. Aitäh!

12:06 Esimees Eiki Nestor

Jüri Adams Vabaerakonna fraktsiooni nimel, palun!

12:07 Jüri Adams

Austatud istungi juhataja! Lugupeetud rahvaesindajad! Kui me Vabaerakonna fraktsioonis arutasime, kas fraktsiooni esindaja peaks siin kõnega esinema – kõnelda on lubatud ainult fraktsioonide volitatud esindajatel –, siis kerkis meil ka küsimus, mida see esindaja peaks rääkima. Pakkusin välja, et ma räägin veel kord põgusalt põhilistest faktidest erakondade riikliku rahastamise ajaloos ja markeerin ka ära põhilised probleemid. Vahepeal on ju Riigikogu koosseisus toimunud terve rida muutusi, siin on hulk rahvasaadikuid, kes selle koosseisu alguses parlamenti ei kuulunud. Tegelikult me oleme seda teemat minu arvates tüütuseni arutanud. Kunagi me esitasime oma allkirjastatud petitsiooniga küsimusi erakondade rahastamise kohta Justiitsministeeriumile. Me oleme esitanud vähemalt üks kord eelnõu riikliku rahastamise vähendamise kohta ja samalaadse eelnõu on esitanud Eesti Konservatiivse Rahvaerakonna fraktsioon. Ilmselt neid on olnud veel. Ei oskagi öelda, kui palju me oleme seda teemat tõstatanud, ehk isegi juba pool tosinat korda.

Rahvaesindaja Marrandi andis siin oma küsimuste kaudu teada, et tema ei ole nendest probleemidest midagi kuulnud. Aga rõõm on tõdeda, et püsivus ja usinus on kahtlemata asjad, millel on suur

kasutegur. Lõpuks me oleme jõudnud ka härra Marrandi teadvuseni ja rahvaesindaja, kellel on olnud seni vaja palju tähtsamate asjadega tegelda ja kes ei ole leidnud võimalust pöörata tähelepanu erakondade rahastamise probleemile, on nüüd samuti asjaga kursis. Iseenesest on see väga positiivne. Nüüd juriidilisest probleemist. Juriidiline probleem on selline, et Eesti juristide seas ja Eesti riigiõiguses on käinud vaidlus, mis asjad on erakonnad: kas nad on eraõiguslikud ühingud või sisuliselt hoopis avalik-õiguslikud ühingud. Teatud otstarbekohasusest lähtudes käsitatakse neid ainult eraõiguslike isikutena. Sellel on oma alus: erakondi on eriliste kohustuste ja kõrgendatud vastutuse kandjana nimetatud juba põhiseaduses. Kui me loeme sellesisulisi artikleid ja põhiseaduse kommentaare, siis näeme, et on tugev tendents käsitada neid n-ö kvaasiriigiasutustena, mis on riigi palgal ja täidavad ka mõningaid riigi ülesandeid. See vaidlus ei lõpe enne, kui siin Riigikogus tehakse selge otsus, ja see otsus ilmselt peaks olema rohkem eraõigusliku poole kasuks.

Kui tulla tagasi ajaloo juurde, siis selle probleemi ajaloos on kõige olulisemad aastad 2003 ja 2004. Erakondade rahaline toetamine riigi poolt on seaduses minu arvates küll juba aastast 1995, aga siis oli see toetus suhteliselt väikesemahuline, algas 5 miljonist kroonist ja jõudis 2003. aastaks 20 miljoni kroonini. Ning siis hakkasid asjad arenema.

Ma palun lisaaega!

12:11 Esimees Eiki Nestor

Kolm minutit lisaaega.

12:11 Jüri Adams

Mis areng siis 2003. aastal aset leidis? 2003. aastal tuli võimule koalitsioonivalitsus, mida juhtis nüüd meie hulgast Euroopasse tööle läinud Juhan Parts. Eesotsas oli seega Res Publica, kelle partnerid selles valitsuses olid Reformierakond ja Rahvaliid. Meie tänase teema seisukohalt oli kõige huvitavam see, et 2004. aasta eelarves pakuti välja erakondade rahastamise kolmekordne kasv: 20 miljonilt kroonilt 60 miljoni kroonini. Rahandusminister oli siis Taavi Veskimägi. Minule ei ole teada, mis olid selle otsuse tagamaad. 2003. aastal oli justiitsminister Ken-Marti Vaher ja Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees oli Urmas Reinsalu. Nemad tegid koostöös erakonnaseaduse muudatusi. Mul oli tookord veel tuttavaid Justiitsministereid, kes mäletavad enam-vähem, kes olid need noored inimesed, kes käisid seda seaduseelnõu koostamas. Arvatakse mäletavat, et Kristen Michal oli nende hulgas ja ka Rain Rosimannus. Muudatuste põhiline sisu oli, et igasugused raha kasutamise piirangud ja keelud kaotati ära, aga samal ajal kehtestati juriidiliste isikute annetuste keeld. Miks? Liigub terve rida linnalegende, mis omistavad ühele või teisele Res Publica juhtivisikule valimiskampaaniaeelseid lubadusi, et kui meie saame võimule, siis esiteks me maksame tagasi kõik võlad, kui te meile raha annate, ja teiseks me teeme niimoodi, et mitte iial ei tule Eestis ühelgi eraettevõtjal enam raha erakondadele anda. Paar viimast sõna on kartelli kohta. Kartelli mõistel on kindlasti erinevaid ajakirjanduslikke tähendusi, aga Eesti ajakirjanduses on see nende nelja erakonna ühisnimetaja, kellel on väga palju erinevaid arvamusi, aga absoluutselt üks ja sama seisukoht erakondade riigipoolse rahastamise asjus. Aitäh!

12:15 Esimees Eiki Nestor

Rohkem sõnavõttusoove ei ole. Juhtivkomisjoni ettepanek on eelnõu 325 esimesel lugemisel tagasi lükata. Seda ettepanekut tuleb meil hääletada.

Austatud Riigikogu, panen hääletusele põhiseaduskomisjoni ettepaneku eelnõu 325 esimesel lugemisel tagasi lükata. Palun võtta seisukoht ja hääletada!

Hääletustulemused

Ettepaneku poolt on 44 Riigikogu liiget, vastu 8, erapooletuid 4. Ettepanek leidis toetust. Eelnõu 325 on esimesel lugemisel tagasi lükatud. Austatud kartellierakondade fraktsioonide liikmed ja artellierakondade fraktsioonide liikmed! Istung on lõppenud.

Istungi lõpp kell 12.18.